

SNV Bulletin #19

Historijski revizionizam,
govor mržnje i nasilje
prema Srbima u 2019.

IMPRESSUM

Bulletin #19: Historijski revizionizam, govor mržnje
i nasilje prema Srbima u 2019.

IZDAVAČ / Srpsko narodno vijeće

ZA IZDAVAČA / Boris Milošević

UREDNIK / Saša Milošević

DIZAJN / Parabureau

TISAK / IT Graf

TIRAŽA / 800

ISSN / 1849-7314

ISBN / 978-953-7442-50-7

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu Nacionalne
i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 001060536.

PODRŠKA / Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina VRH

Zagreb, maj 2020.

SNV CHB	srpsko narodno vijeće	српско народно вијеће	serb national council
--------------------	-----------------------------	-----------------------------	-----------------------------

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI:

Tom Dubravec / CROPIX

SNV Bulletin #19

*Historijski revizionizam,
govor mržnje i nasilje
prema Srbima u 2019.*

Uvod

U maju 2019. godine odvijala se kampanja za izbore za Europski parlament na kojima je sudjelovala i Samostalna demokratska srpska stranka (SDSS), vodeća stranka Srba u Hrvatskoj, koja ima tri saborska zastupnika u aktualnom sazivu Hrvatskog sabora. SDSS je odlučio izaći na izbore u uvjetima u kojima je cijela zemlja jedna izborna jedinica te na kojima valja osvojiti minimalno 5% glasova kako bi se dobio mandat u Europskom parlamentu. Iskorak je to kojim je jedna manjinska stranka ušla u arenu borbe za svog predstavnika u Europskoj uniji pod nekoliko velikih slogana u kojima se dovitljivo kombinirala ćirilica i latinica, odašiljajući poruku da je i Srbima mjesto u Europi, ali i da proširenje Europske unije na zapadni Balkan mora biti jedan od prioriteta europske politike. Središnja poruka SDSS-a u toj je kampanji bila "Znate li kako je biti Srbin u Hrvatskoj?", što je odzvanjalo s mnogobrojnih SDSS-ovih plakata, a odgovor na pitanje iz poruke nametnuo se sâm od sebe, i to u vidu samih činova koji su tema ovog Biltena — razina huškačkih, prije-tećih i mrzilačkih poruka koje su se ubrzo našle na tim plakatima, u količini kao ni na jednim drugima, učinila je kampanju SDSS-a uspješnom, a politički cilj ostvarenim. Bez obzira na to što SDSS nije dobio dovoljno glasova da bi dobio predstavnika u Europskom parlamentu, doista je odgovoreno na, na prvi pogled, retoričko pitanje: "Znate li kako je biti Srbin u Hrvatskoj?".

Odgovor na to pitanje, i izravno i neizravno, nije davala samo SDSS-ova kampanja, već i čitav niz javnih istupa uz 2019. godinu, a može se reći da je sve počelo sa skandaloznom Facebook-objavom Ivana Đakića, sina saborskog zastupnika HDZ-a Josipa Đakića, te huškačkim javnim istupima vukovarskog gradonačelnika Ivana Penave, koji su prvi doveli do vala fizičkog nasilja, od kojih je najgori svakako bio napad u Uzdo-lju, u općini Biskupija kraj Knina krajem augusta, koji je imao i obilježja terorističkog napada. Prema tome, 2019. godinu, više nego ijednu drugu godinu prije otkako Bilten bilježi slučajeve historijskog revizionizma, govora mržnje i nasilja prema Srbima, obilježava obilje ozbiljnih fizičkih napada, koje se može tumačiti i kao praktičnu realizaciju mnogih prijašnjih vrlo huškačkih i malicioznih medijskih istupa javnih ličnosti i kampanje mnogih internetskih, televizijskih i novinskih medija, koji su konstantno promovirali ideje koje su dobile pravo građanstva i slali poruke netolerancije i etničke isključivosti.

Važno mjesto u 2019. godini, osim SDSS-ove kampanje za europske izbore, zauzela je i kampanja Srpskog narodnog vijeća (SNV) i Zajednič-

kog vijeća općina (zvo) "Da se bolje razumijemo" (na ćirilici)¹, kojoj je cilj bio skinuti stigmatu s ćirilice, a koje se, zbog niza događaja, naročito u Vukovaru, nametnulo kao jedna od glavnih dnevno-političkih tema koje pretvaraju etničke u političke identitete. Jedan od elemenata te kampanje bio je i postavljanje plakata s imenima i sloganima troje vodećih predsjedničkih kandidata — Kolinde Grabar Kitarović, Zorana Milanovića i Miroslava Škore — na ćirilici. Reakcije zbunjenosti i isprovociranosti dovoljno su ukazale na to koliko je ovom društvu potrebna kampanja koja će rehabilitirati jedno pismo koje nije baština samo srpskog naroda u Hrvatskoj, a koje se nepravredno proglašava "agresorskim" i izjednačava isključivo sa srpskim ekskluzivizmom u Hrvatskoj. Nakon 2013. godine i agresivnih antićirilice, u 2019. se godini ponovno naglasilo pitanje ćirilice, čime se pokazalo da jedna tema započeta prije više od pet godina nije završena, a da u tom pogledu nipošto nismo napredovali, već samo nazadovali.

U tom je smislu 2019. godina potvrdila dvije stvari — prvo, da normalizacija ekskluzivno ustaških insignija i antisrpske retorike itekako ima svojeg odraza i u realnosti; i drugo, da je političko adresiranje problema srpske zajednice u Hrvatskoj itekako potrebno, i to kroz politiku koja je po svom sadržaju progresivna i emancipatorna. Tendencija porasta fizičkog nasilja u 2019. godini nadišla je tendenciju ostalih negativnih pojava koje su prošle godine, ako ne i porasle, stagnirale. U svakom je slučaju teško, gotovo nemoguće, govoriti da se stanje poboljšalo — ono se pogoršalo jer su posljedice do kojih je doveo višegodišnji govor mržnje postale vrlo opasne.

Prema tome, tri su ključna problematska momenta na koja ovaj Bilten, za 2019. godinu, nastoji staviti poseban naglasak — prvo, rehabilitacija i legalizacija ustaških pozdrava i obilježja, što uključuje i općenitu relativizaciju nasljeđa fašističke, tzv. Nezavisne Države Hrvatske i likvidaciju antifašističke tradicije; drugo, antisrpska kampanja nekih vodećih političkih instanci i parapoličkih grupa za pritisak, koje ciljaju na demonizaciju baštine Srba u Hrvatskoj (poput ćirilice) i preko toga napadaju legalnu i legitimnu politiku srpske manjinske zajednice u Hrvatskoj te njezine institucije; i treće, povećanje broja ozbiljnih fizičkih napada na Srbe u Hrvatskoj, od kojih neki imaju obilježja terorističkih napada, a neki su završili i fatalno. Namjera je pokazati kako su sva tri momenta u međusobnoj vezi te kako je nemoguće odvojiti djelovanje najviših političkih instanci i dijelova akademske zajednice od huliganskog i divljačkog ponašanja uličnih šovinističkih skupina. Riječ je o svojevrsnom prešutnom savezništvu "vrha i dna", pri čemu skupine čije se divljaštvo nerijetko svodi na pojedinačne incidente služe da bi radile "prljavi" i nasilnički posao za one koji to ne smiju tako eksplicitno.

Ovaj Bilten zato nema namjeru samo ukazati na pojave historijskog revizionizma, govora mržnje i nasilja prema Srbima, pritom ih svodeći tek na crticu iz crne kronike ili primjer nečijeg nepristojnog ponašanja, nego i sve te pojave analizirati kao jednu nerazdvojivu cjelinu koja se može objasniti sociopolitički.

SLUČAJEVI HISTORIJSKOG REVIZIONIZMA, GOVORA MRŽNJE I NASILJA PREMA SRBIMA	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Grafiti i znakovlje koji sadrže govor mržnje i etničku netrpeljivost	8	14	26	35	33	40
Govor mržnje i etnička netrpeljivost na sportskim natjecanjima	4	8	20	14	12	16
Govor mržnje i etnička netrpeljivost u medijima	8	21	42	40	43	37
Govor mržnje i etnička netrpeljivost na društvenim mrežama	5	10	28	31	38	32
Javne akcije koje imaju obilježja netrpeljivosti prema Srbima	9	31	53	52	52	51
Etnička netrpeljivost i historijski revizionizam u izjavama javnih osoba	9	37	42	52	56	55
Vrijeđanje i prijetnje upućene Srbima i srpskim institucijama u RH	7	20	62	107	105	115
Fizički napadi (broj napadnutih osoba)	5	9	16	11	5	25
Oštećena, uništena i ukradena imovina privatnih osoba i srpskih institucija	6	9	17	16	15	11
Oštećeni i uništeni antifašistički spomenici	7	13	17	17	19	16
Oštećene i uništene dvojezične ploče	8	8	2	4	3	2
UKUPNO	82	189	331	393	381	400

Pregled i analiza podataka iz 2019. godine

U ovom biltenu analizirani su, kao i ranijih godina, slučajevi historijskog revizionizma, etnički motiviranog nasilja te govora mržnje usmjerenih na Srbe u 2019. godini. Riječ je o podacima koje je po prijavama po-jedinaca i informacijama objavljenim u medijima prikupio SNV i Klub zastupnika SDSS-a u Hrvatskom saboru.

S obzirom na velik broj pojedinačnih slučajeva, ovdje su korišteni primjeri koji su uzeti kao jedan, ukupni slučaj ovisno o lokaciji na kojoj su zabilježeni (npr. nisu evidentirani svi grafiti kojima se promiče govor mržnje i netolerancija na ulicama svih hrvatskih gradova i mjesta). Ista metodologija korištena je i pri obradi medija — zbog količine sadržaja koji uključuju navedene negativne pojavnosti, a koje pojedini desno orijentirani mediji (najviše portali) proizvode na gotovo dnevnoj razini, svaki od njih obrađen je kao jedan slučaj. Ako je riječ o televizijama koje takve sadržaje emitiraju odnosno objavljuju u različitim emisijama, mjerna je jedinica jedna emisija (primjerice, ako se na jednoj televiziji emitiraju tri emisije često spornog sadržaja, a u svakoj se od njih pronađe i mnogo više spornog sadržaja, mjerna je jedinica ne sâm slučaj, već jedna emisija kao cjelina). Također, u tablicu su uvršteni samo radikal-niji primjeri korištenja jezičnog nasilja na portalima i društvenim mreža-ma, čiji su autori javne osobe.

Bez obzira na to što je tematski naglasak ovog Biltena na gore spo-menutim trima momentima, bilježenje slučaja po danim kategorijama ostalo je isto kako bi se mogle pratiti i uspoređivati tendencije od ranijih godina otkada se Bilten piše i izdaje. Sama obrada i analiza ima dodatnu analitičko-interpretativnu dimenziju s jako naglašenim temat-skim karakterom kako bi se bolje prezentirala cjelina problema, a ne tek svodila na zbroj pojedinačnih slučajeva.

Pregled je okvirno podijeljen u nekoliko tematskih cjelina s više potpo-glavlja i pratećom interpretacijom pri objašnjavanju svakog izdvojenog primjera. Tu se nalaze primjeri prijetnji, vrijeđanja, fizičkih napada, iska-za, negativnih kampanja kojima se promovira historijski revizionizam, međuetnička mržnja i netrpeljivost te poziva na nasilje prema Srbima. S obzirom na to da zbog nepovjerenja u institucije i straha mnogo toga nije ni prijavljeno, ova evidencija ima taj nedostatak. Ovdje nije prika-zan svaki slučaj, već samo najeklatantniji i najreprezentativniji primjeri, a gornja tablica prikazuje sumarni broj slučajeva po kategorijama.

Tematske cjeline po kojima je Bilten podijeljen jesu:

- /1 elementi historijskog revizionizma, govora mržnje ili širenja etničke netrpeljivosti u javnom prostoru, uključujući izjave i postupke javnih osoba (u tablici: 1., 2., 3., 4., 5., 6.)
- /2 verbalne prijetnje i uvrede (u tablici: 7.)
- /3 fizički napadi (u tablici: 8.)
- /4 oštećenje, uništenje i krađa imovine (u tablici: 9., 10., 11.)

Bilten završava sa Zaključkom koji je sumiranje svega navedenoga te Dodatkom koji uključuje popis i kratki opis zakonskih akata i uređaba koji bi trebali regulirati historijski revizionizam, govor mržnje te pozive na nasilje.

/1 Elementi historijskog revizionizma, govora mržnje ili širenja etničke netrpeljivosti u javnom prostoru

/1.1. Neprimjereni grafiti i znakovlje

Fasade hrvatskih gradova i ostalih naselja prepune su grafita kojima se veliča ustaštvo i nacizam te promiče mržnja prema Srbima. Dodatnu dimenziju tome dodaje i činjenica da se oni sada sve više pojavljuju i u obliku direktne prijetnje — npr. kada se nađu na nečijoj privatnoj kući i kada je ta osoba po nacionalnosti Srbin, pa su tako, primjerice, početkom decembra na kući kod Srbina iz Našica osvanuli ustaški grafiti.² Također, otprilike u augustu, oko obilježavanja Dana pobjede, domovinske zahvalnosti i hrvatskih branitelja, kada se općenito intenziviraju antisrpske tendencije i međuetničke tenzije, osvanuli su grafiti sličnog sadržaja i u Rijeci te u nekim naseljima u Dalmatinskoj zagori, poput Ervenika.³

Osim isticanja nacističkih i ustaških simbola te prijetnji Srbima u obliku napisa na gradskim i privatnim fasadama, jednu dimenziju neprimjerenih grafita i poruka sačinjava i korištenje riječi “Srbi” ili “Srbin” u smislu uvrede za određenu društvenu skupinu ili profesiju koja se iz nekih razloga smatra neprijateljskom — npr. “Novinari — Srbi”, što se pojav-

/ Grafiti u zagrebačkim Sesvetama s potpisom jedne navijačke skupine

/ Poruka novinarima, ali i Srbima, na pročelju jedne stambene zgrade u Zagrebu

ljivalo na nekoliko mjesta u Zagrebu u vrijeme kada je stizalo mnoštvo prijatni različitim novinarima i medijskim redakcijama. Također, skrnavljenje antifašističkih spomenika i spomen-obilježja nacističkom i ustaškom simbolikom također čini još jednu dimenziju negativnih pojava na fasadama koje možemo primijetiti, a koje čine spomenu-to jedinstvo s ostalim grafitima.

/ Grafit na jednoj školi u Splitu neposredno nakon napada na vaterpoliste iz Srbije na splitskoj Rivi

/ Pojava na više mjesta u Splitu nakon napada na vaterpoliste iz Srbije

Mnogo se incidenata s grafitima dogodilo u Splitu, često u vezi s napadom na vaterpoliste, npr. kontinuirana pojava napisa “Maksovi mesari” i “mrzim školu i Srbe”, ali i neovisno o tome. Primjerice, početkom jula išaran je automobil beogradskih tablica — na njemu je pisala direktna prijetnja: “Ubi Srbina”.⁴ Sâm paradoks cijelog tog slučaja i poruke koja je odaslana vlasniku automobila krije se u tome što je malo više od tjedan dana kasnije otkriveno da je riječ o Nizozemcu koji je u Beogradu unajmio automobil te njime pošao u turistički obilazak Balkana.⁵ S obzirom na grafiterske “potpise”, kako u Zagrebu tako i u Splitu, što se tiče aktivnosti navijačkih skupina, možemo primijetiti tendenciju porasta šovinističkih poruka upravo kroz ulične aktivnosti skupina koje sebe smatraju nosiocima obrane nacionalne časti i ponosa.

/1.1.1. Prijetnje Miloradu Pupovcu u obliku grafita

Posebnu dimenziju neprimjerenih grafita i znakovlja sačinjavaju direktne prijetnje upućene konkretnim osobama, npr. zastupniku Miloradu Pupovcu. Tako je početkom decembra na zagrebačkom Črnomercu (Slovenska ulica) na pročelju jedne zgrade osvanuo jezivi grafit — nacrtana vješala ispod kojih je napisano “Pupovac”.⁶ Kraj tog grafita napisano je i “ACAB”. U mjestima u blizini narednih su se dana ponovili grafiti istog sadržaja.

/1.2. Sportska natjecanja

Osim već vrlo uobičajenih šovinističkih ispada navijačkih masa, koji se pojave od slučaja do slučaja, 2019. je godinu posebno obilježilo djelovanje Torcide, skupine navijača Hajduka. To uključuje ne samo eksploziju šovinističkih grafita u Splitu nakon napada na srpske vaterpoliste i

sudjelovanje u skvadrističkom napadu na Srbe u Uzdojlu, nego i poruke sa samih tribina, gdje se opetovano pojavljivao transparent "Maxovi mesari" (još jedan dokaz da pokoji takav grafit nije bio slučajan i pojedinačan incident), a slika govori dovoljno i bez komentara:

/1.3. Mediji

/1.3.1. Internetski portali i emisije

Po velikoj količini antisrpske propagande, historijskog revizionizma i govora mržnje prema Srbima opet se ističe Internet-emisija *Podcast Velebit* na platformi YouTube. Valja posebno izdvojiti jedan slučaj s početka oktobra, kada je u emisiji gostovala riječka HDZ-ovka Ivona Milinović (predsjednica Odbora za manjine skupštine grada Rijeka, kasnije smijenjena), koja je u kontekstu Torcidinih prozivanja izjavila da je Rijeka "srpski grad": "Ja nemam ništa protiv navijačkog folklor. Ali imam prema ovome što trenutno čini Torcida, Hrvatskoj radi štetu. Stvarno je neprimjereno pjevati takve pjesme i davati Pupovcu argument da sutra plaće da su Hrvati fašisti. Međutim, ako ćemo biti bezobrazni, ljudi trebaju znati da je u Rijeci 6,5 posto Srba, nama ne trebaju nikakve vrbe, možda po nekim selima u Dalmaciji gdje ih ima 30 — 40%."⁷ Milinović je nakon toga bila ukorena i od vlastite stranke, ali ostaje činjenica da stranka očito takve stvari tolerira, kao i to da je veliki problem s navijačkom subkulturom to što se natječu u tome tko više mrzi Srbe, odnosno u tome koga se više može optužiti za neku vezu sa Srbijom — skandiranja poput "šugava Rijeko, puna si Srba", kao i Milinovićina reakcija, dovoljno govore o tome.

Što se tiče portala, svakako treba posebno izdvojiti učestalo tendenciozno pisanje portala Narod.hr, koji je službeni portal klerikalno-nacionalističke udruge U ime obitelji. Taj portal već godinama vodi kontinuiranu kampanju protiv srpskih institucija u Hrvatskoj, ali i protiv progresivnih i modernističkih ideja. Jedan od njihovih kolumnista, koji su glavni generatori takve retorike, jest Marcel Holjevac, koji se, primjerice, na vrlo domišljat, ali neduhovit način osvrnuo na skandalozno spaljivanje "krnje" s likom Milorada Pupovca u Kaštelima.⁸ S druge strane, portal Direktno.hr, koji je deklarirano konzervativnog svjetonazora, ipak ima autore različitih profila, ali treba izdvojiti kolumnu odvjetnika Zvonimira Hodaka *Lijevom našom*, u kojoj kontinuirano proziva čitav niz javnih ličnosti iz svijeta politike i medija kako bi ih optuživao za antihrvatstvo ili za ogrješenje o neke državotvorne dogme. Hodakove kolumne primjer su "prokazivačkog" i huškačkog novinarstva, a pojavljuju se i na vrlo čitanim portalima pod krinkom "slobode izražavanja" i "pluralizma".

Što se tiče ostalih portala, bez veće potrebe za izdvajanjem pojedinačnih primjera članaka, kolumni i tekstova, valja već standardno izdvojiti sljedeće: Maxportal, Dnevno.hr (zajedno s pripadajućim novinama 7dnevno), Nacija.hr, Hkv.hr (portal Hrvatskog kulturnog vijeća), Kamenjar.com, Dragovoljac.com, Braniteljski portal, Hrvatsko nebo, Tjedno.hr, Hop.com.hr itd.

/1.3.2. Televizije

Već uobičajeno mjesto u ovom Biltenu dobiva i emisija *Bujica* notornog Velimira Bujanca, koja se emitira tri puta tjedno na više lokalnih televizija, od kojih je Z1 najveća. Bujančeva emisija obiluje antisrpskom propagandom i vrlo huškačkim porukama, koje onda i imaju svoje posljedice u stvarnosti.

Na Vinkovačkoj tv aktualna je emisija *Demokracija*, u kojoj se gledatelji (uglavnom isti krug ljudi) koji se javljaju u tu emisiju koriste govorom mržnje koji tolerira, čak i potiče, voditeljica emisije Tatjana Markić. Tako je npr. uoči Dana Oluje 5. augusta sama voditeljica izjavila sljedeće: "Gdje su naši političari u pojedinim trenucima? Kada trebamo njihovo obraćanje, kada trebamo njihovu snagu, kada trebamo to jedno zakucavanje Pupovca i da mu jednom za svagda začepimo usta?"⁹

/1.3.3. Tiskani mediji

Hrvatski tjednik najpoznatiji je ekstremistički list koji se opet u nekoliko se navrata 2019. godine istaknuo kao jedan od najintenzivnijih generatora mržnje i nesnošljivosti u društvu, a za ovu svrhu valja

izdvojiti dva najkritičnija i najopasnija momenta — prvi se odnosi na huškačku propagandu na samom početku godine, kada su objavili i jednu naslovnicu kojom se insinuira da je Milorad Pupovac odgovoran za ubojstvo liječnika Ivana Šretera.¹⁰ Na toj slici nalazi se montirana Šreterova glava u krvavim rukama Milorada Pupovca. Ta je morbidna naslovnica s pratećim tekstom izazvala i medijske reakcije. Naslovnica se pojavila u vrijeme kada je Ivan Đakić objavio na svom Facebook-profilu sliku ustaše koji u rukama drži odrubljenu glavu srpskoga vojnika. Drugi slučaj, po političkim implikacijama najopasniji i najsporniji, odnosi se na intervju tadašnje predsjednice Kolinde Grabar Kitarović. Ona je Hrvatskom tjedniku početkom augusta najavila svoju ponovnu kandidaturu na predsjedničkim izborima.¹¹ U intervjuu koji je dala glavnom uredniku Hrvatskog tjednika relativizirala je ulogu Ante Pavelića i podilazila huškačkoj i filofašističkoj retorici urednika. Treba podsjetiti u tom kontekstu da je bivša predsjednica Grabar Kitarović svojom kontaminacijom javnog diskursa znatno pridonijela stvaranju društvene atmosfere koja je generirala mnoge od problema koje obrađujemo već više godina u Biltenu. Može se reći da je kontaminacija javnog diskursa krenula s poznatim predsjedničnim odgovorom Miloradu Pupovcu s početka 2016. godine — manjine i ugledni intelektualci sami su si krivi za napade jer “provociraju”.

U Hrvatskom tjedniku kontinuirano se i brojni pripadnici nevladine scene, oporbeni (ali i vladajući) političari te javni intelektualci prozivaju za “velikosrpstvo” i izdajništvo hrvatskog naroda. U nastavku donosimo nekoliko najskandaloznijih naslovnica ovog lista:

/ Lijevo: naslovnica nakon proslave pravoslavnog Božića, desno: naslovnica koja insinuira odgovornost Milorada Pupovca za ubojstvo Ivana Šretera

/ Lijevo: naslovnica koja proziva za "velikosrpsvo", desno: naslovnica koja proziva Milorada Pupovca za "velikosrpsvo" nakon njegovih izjava izazvanih brutalnim napadom na Srbe u Dalmatinskoj zagori

/1.4. Javne akcije

/1.4.1. Djelovanje vukovarskog gradonačelnika Ivana Penave

Godinu 2019. obilježio je intenzivirani nastavak antisrpske kampanje vukovarskog gradonačelnika Ivana Penave, a pod krinkom kažnjavanja za sada nekažnjenih ratnih zločinaca. No umjesto djelovanja kroz institucije države, Ivan Penava odlučio se za strategiju javnog linča i korištenja medija kako bi poticao antisrpsku atmosferu i napade na Srbe u Vukovaru. Povod njegovoj *press*-konferenciji, na kojoj je govorio o Vukovaru kao o "epicentru velikosrpske agresije", bilo je navodno neustajanje srpskih učenika na hrvatsku himnu na jednoj lokalnoj nogometnoj utakmici. Novinarima je predstavio prezentaciju pod naslovom "Kontinuirana prisutnost velikosrpske politike u Vukovaru". Penava je događaj na igralištu Vuteksa iskoristio kako bi predstavio trećinu stanovništva grada u kojemu je gradonačelnik kao velikosrbe, a puštanje videosnimke na kojoj se vide lica maloljetnika, osim što predstavlja kršenje Konvencije o pravima djeteta, u neposrednoj je vezi s fizičkim napadom na učenika srednje tehničke škole dan poslije. Također je na toj *press*-konferenciji pokazivao i slike Facebook-profila osoba koje su sadržavale ćirilične natpise.¹² Ostatak 2019. godine obilježilo je Penavino dizanje međuetničkih tenzija u Vukovaru, koje se najviše ogledalo u antićiriličnoj kampanji i neprovođenju Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina, o čemu se osuđujući izrazio i predsjednik Ustavnog suda Miroslav Šeparović rekavši da se odluke Ustavnog suda moraju poštovati.¹³ Vukovar je opet ostao izuzetkom. O djelovanju Ivana Penave još će stoga biti riječi i u dijelu o fizičkim napadima te u dijelu o problematici ćiriličnih ploča.

/1.4.2. Spaljivanje "krnje" s likom Milorada Pupovca na pokladama u Kaštelima

Na pokladama u Kaštelima spaljena je lutka Milorada Pupovca, vođe predstavnika Srba u Hrvatskoj, a ironično je prikazan i skok srpskih vaterpolista u more. U dvama je navratima — prvi put u Kaštelu Sućurcu, a potom i u Kaštelu Starom — zapaljena lutka Milorada Pupovca kao "krnje", tj. onog koji je prema narodnom običaju "kriv" za sve nedaće lokalnog stanovništva u protekloj godini. Prije spaljivanja dio mještana koji je organizirao poklade i predvodio povorku donio je ogromnu lutku s likom Milorada Pupovca u tradicionalnom srpskom odijelu i opancima, koja svira frulu po čijim se taktovima kreće premijer Andrej Plenković (također lutka). Nakon toga, "krnje" je spaljen.¹⁴ Osim toga, dio manifestacije bilo je i izrugivanje s tada nedavnim napadom na srpske vaterpoliste na splitskoj Rivi. Milorad Pupovac reagirao je na to izjavom da se radi o "nesretnim ljudima i krajevima".¹⁵

/1.4.3. Kampanja SDSS-a za izbore za Europski parlament

Za vrijeme predizborne kampanje za izbore za EU-parlament, u mjesecu maju, u više su navrata na različitim lokacijama oskvrnuti plakati SDSS-a s porukama mržnje ("ubi Srbina", "kolji srpsku djecu") i s ustaškim simbolima. Ti su događaji najviše zabilježeni u Zagrebu, Splitu, Sisku i Rijeci.¹⁶ SDSS je odgovorio na mrzilačke poruke porukom "Hvala vam što ste uništavali naše plakate, bili ste dio naše kampanje", na što su nikad otkriveni šovinisti odgovorili s još jednim valom mrzilačkog grafitiranja.¹⁷ Mnogi su se novinari i kolumnisti složili s time da je SDSS-ova kampanja, iako nije rezultirala ni jednim zastupničkim mandatom u Europskom parlamentu, bila jedna od najdovrtljivijih i najuspješnijih, iako je Hrvatska na tom testu iz kampanje — pala.¹⁸

/1.4.4. Slučajevi neprocesuiranja ustaškog pozdrava "Za dom spremni"

Osim u kontinuiranoj antićiriličnoj kampanji i neprovođenju odgovarajućih zakona, na još smo jednom primjeru mogli vidjeti grubo kršenje zakona i temeljnih ustavnih vrednota, a to se odnosi na neprocesuiranje ustaškog pozdrava "Za dom spremni", tj. na vrlo neujednačenu i nejasnu sudsku praksu, koja je kao takva zasigurno i posljedica mlitavosti visoke politike po tom pitanju te konfuznih poruka koje u vezi s time odašilju i najviši funkcionari. To je nastavak još uvijek nedovršene sage koja je svoj vrhunac doživjela neuspješnim osnivanjem vladinog Vijeća za suočavanje s posljedicama vladavine nedemokratskih režima, kada je još više zamućena voda u pogledu značenja ustaškog pozdrava "Za dom spremni". Drugim riječima, "Za dom spremni" legaliziran je i latentno i manifestno, a njegovo sveprisutno korištenje znatno je ohrabreno.

U tim uvjetima čitav niz javnih osoba vrlo često i vrlo olako koristi taj pozdrav, a neki se, tek kad budu provučeni kroz medije, kasnije opravdavaju objašnjavajući što su time mislili, poput npr. načelnika Općine Rugvica.¹⁹ Kao i svake godine “zds” je neizostavni dio repertoara ekstremističkih skupina na proslavi Dana pobjede, domovinske zahvalnosti i hrvatskih branitelja 5. augusta u Kninu — nos-ovci predvođeni Markom Skejom prodefilirali su Kninom uzvikujući ustaški pozdrav zbog kojega nisu ni na koji način sankcionirani.²⁰ Možda je ipak najviše zabrinjavajuć događaj opetovano, svakogodišnje uzvikivanje “zds” maturanata na “norijadi”, i to na više mjesta — najistaknutije je u Zagrebu i u Rijeci.²¹

/1.4.5. Hajka na Milorada Pupovca zbog izjave o NDH

Potaknut bujicom nasilja prema Srbima na ljetu, a naročito zadnjim napadom u Uzdolju kraj Knina, Milorad Pupovac u jednoj je izjavi rekao da “ne želi Hrvatskoj sudbinu kao što je imala i NDH”. Mediji i politički akteri ubrzo su se potrudili pogrešno i tendenciozno protumačiti tu izjavu kao da je Pupovac “uspoređio Hrvatsku s NDH”. Nakon te izjave, izrečene u kontekstu napada na Srbe u Uzdolju kraj Knina, uslijedile su burne reakcije predstavnika vlasti, dijela oporbe, desničarskih organizacija civilnog društva i dijela medija. Najustrajnija je bila HVIDR-a, koja u ovakvim slučajevima već godinama djeluje kao “veto-akter” u društvu, kao svojevrsna parapolitička organizacija koja svojim pritiscima na vladajuće strukture i druge političare održava *status quo* kada su na dnevnom redu pitanja iz bliske hrvatske povijesti. HVIDR-a je tako u ovom slučaju otvoreno zatražila pravosudni progon Milorada Pupovca, naglašavajući kako mu je jedan od “krimena” i kršenje Deklaracije o Domovinskom ratu.²² Kao i prošle godine, opet se zahtijevala rasprava u Hrvatskom saboru o Miloradu Pupovcu, no nakon nekog vremena hajka se ipak stišala.

/1.4.6. Neprovođenje Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina u Vukovaru

Poseban segment djelovanja vukovarskog gradonačelnika Ivana Penave zauzima njegovo svjesno neprovođenje Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina, konkretno u pogledu korištenja ćirilice. 18. oktobra na sjednici Gradskog vijeća Vukovara demonstrativno je na pod bacio Statut Grada Vukovara napisan na ćirilici, koji mu je u ruke predao predsjednik vukovarskog sdss-a Srđan Kolar.²³ Penavin čin bio je popraćen pljeskom dijela gradskih zastupnika i uobičajenim komentarom o “činu agresije”. Statut na manjinskom jeziku i pismu bio je dijelom već spomenute snv-ove i zvo-ove kampanje “Da se bolje razumijemo”. Godina 2019. općenito je istaknuta po pojačavanju kontroverzi oko dvopisмениh ploča u Vukovaru, što zapravo ne bi trebala biti kontroverza jer se radi samo o provođenju zakona Republike Hrvatske. Međutim i predsjednica

RH doprinijela je relativizaciji državnih zakona i osporavanju prava srpske nacionalne manjine u Vukovaru obranom Marijana Živkovića, čovjeka od čijeg je kaznenog progona na kraju odustalo Općinsko državno odvjetništvo u Vukovaru, a kojemu se stavljalo na teret razbijanje ćiriličnih ploča 2013. godine.²⁴

/1.4.7. Predsjednička kampanja Miroslava Škore

Miroslav Škoro svoju je predsjedničku kampanju u najvećoj mjeri provodio u emisiji *Bujica* Velimira Bujanca. Ta mu je emisija i omogućila dolaženje do šire javnosti i lansirala ga je kao “novo lice” u politiku, vrlo često pokušavajući i prekriti njegov izrazito nacionalistički karakter (npr. kroz skečeve desničarskog komičara Željka Pervana). Međutim, jedan od lajtmotiva njegove kampanje bila je izjava da treba zabraniti SDS, u čijoj mu je interpretaciji znatno pomogao i voditelj Velimir Bujanec. Iako se od te izjave, kao i nekih drugih, sâm Škoro htio kasnije ograditi, ostaje činjenica da je dopustio takav tip interpretacije i da je to došlo do ušiju mnogih njegovih simpatizera. Tako je i na jednom svom skupu u Novom Zagrebu rekao da treba “prekopati Jasenovac” da se “sazna istina”. Također, Škoro je u svojoj predsjedničkoj kampanji rekao da bi on kao predsjednik pomilovao ratnog zločinca Tomislava Merčepa. Kasnije se opravdavao objašnjenjem da bi to učinio jer je “Merčep bolestan”, ali mnogi su politički akteri već stigli osuditi tu izjavu i političku namjeru. Škoro nije ušao u drugi krug predsjedničkih izbora, ali će nastojati na solidnom rezultatu (skoro četvrtina glasova izašlih na izbore u prvom krugu) izgraditi svoj politički kapital i na parlamentarnim izborima.

/1.4.8. Djelovanje Autohtone – Hrvatske stranke prava

Autohtona – Hrvatska stranka prava (A-HSP) Dražena Keleminca i u 2019. godini odgovorna je za nekoliko incidenata koji se, osim što uključuju već uobičajeno prosvjedovanje pred sjedištem Srpskog narodnog vijeća u Gajevoj ulici u Zagrebu, također manifestiraju kao prijetnje putem e-pošte i pokušaji sprječavanja održavanja Dana ustanka u Srbu. Tjedan dana prije proslave Dana ustanka 20. jula Keleminčevi pravaši okupili su se ispred sjedišta Srpskog narodnog vijeća u Gajevoj ulici u centru Zagreba s pozivom da se zabrani “četnički dernek u krvavom Srbu”.²⁵

/1.5. Društvene mreže

Na društvenim se mrežama može primijetiti najveća razina govora mržnje i poticanja na nasilje, za potrebe ovog Biltena izdvajamo dva slučaja koja su se posebno istakla po pitanju odnosa prema Srbima u Hrvatskoj te prema njihovim političkim predstavnicima.

/1.5.1. Slučaj Ivana Đakića

Na samom početku godine incident je izazvao sin saborskog zastupnika HDZ-a Josipa Đakića, Ivan Đakić, koji je na sâm pravoslavni Božić na svom Facebook-profilu objavio profilnu sliku na kojoj ustaša drži u rukama odrubljenu glavu, nakon čega je i priveden te kasnije proglašen krivim. Iako se mladi Đakić ispričao, na svom Facebook-profilu nastavio je po starom.²⁶

/1.5.2. Slučaj Ivane Brkljačić

Godinu 2019. sa svojim objavama na društvenim mrežama već je u februaru začinila sportašica Ivana Brkljačić, koja je svojom Facebook-objavom ismijala napad na Milorada Pupovca koji se dogodio najesen 2018. godine. Uz objavu gdje ismijava i žrtve Jasenovca, također je i objavila i Facebook-status u kojemu Pupovca naziva "huljom". Povod Brkljačićinoj objavi bio je govor Pupovca u Hrvatskom saboru, u kojemu se on kritički osvrnuo na antimanjinske referendumске inicijative koje su bile pokrenute na proljeće 2018. godine.

Ivana Brkljačić

14. Februar um 20:42 · 🌐

Imam dojavu...LGBT zajednica šuti jer se opskrbljuju limunima...👍👍👍! Go Pupi Go!!!! #limunattack #limunijada

Ivana Brkljačić

14. Februar um 10:00 · 🌐

Druže Pupovac, ja sam onda isto taj neiživljeni peder!
Hvala druže na psihoanalizi nacije, dalo bi se svašta nabrojati o vama. Za početak da ste jedini "profesionalni Srbin" u Hrvatskoj (koji za tu titulu prima preko 50.000.00kn) koji zastupa "interese" Srba, ali kad bi ja i vi okupili tko ima više Srba prijatelja vjerujem da bi vas pobjedila! Vi ne zastupate interese Srba, vi ste politički trgovac, vi ste onaj kojemu odgovaraju neredi poput onih u Splitu, uvjeren sam da mnoge takve incidente ste i stvorili. Vi živite od toga, vi stvarate sliku nesigurnog društva!

A danas huljo si napao moju državu, popljuvao moj narod, premda ti kune nisu hulje! Hrvati nisu ono što ti pokušavaš javno predstaviti. Hrvati nemaju nikakav problem sa Srbima, Hrvati i Srbi imaju jedan jedini zajednički problem- politiku! Huljo, sudionik si napuštene i osiromašene Slavonije, sudionik si propalih tvornica, sudionik si propadanja ove zemlje!
I huljo, nemaš pravo još i vrijeđati narod koji te hranil

P.S. nadam se da će sve udruge koje zastupaju prava homoseksualaca reagirati na definiranje čovjeka kao "neiživljenog pedera" u moralnom smislu. Znači li to da su prema Pupovcu homoseksualci nemoralni ili? Zašto Pupovac za uvredu koristi riječ peder?

/2 Verbalne prijetnje i uvrede

Čitav je niz komentara ispod članaka u više ili manje čitanim medijima u kojima se otvoreno poziva na ubijanje Srba i njihovih političkih predstavnika u Hrvatskoj. Za potrebe ovog Biltena ostavljamo primjere s portala Direktno.hr, Index.hr i Večernjeg lista.

direktn   • Direkt • Domovina • Zagreb • EU i svijet • Razvoj • Sport • Život

 Marko Tomic
Međunarodnim institucijama se moramo mi obratiti i požaliti na Pupijevo djelovanje.
Sviđa mi se · Odgovor · 3 min

 Šiljo Šević
Jebem mater Tebi i istim tim institucijama.govno četničko.Jednako tako onima što te drže u vlasti i pri vlasti.
Sviđa mi se · Odgovor · 2 min

 Facebookov dodatak za komentare

INDEXHR NASLOVNICA VIJESTI SPORT MAGAZIN OGLASI OSTALO

 Vlado Vuri
Pa do kada će nas "ovaj bre pupovac " maltretirati i ismijavati bez kazne ? Pa čija je ovo država ? Ovo je HRVATSKA i time je sve jasno ! Tko ne poštuje domicilni narod i obilježja Hrvatske , tko ne poštuje HRVATSKU himnu , a pašu mu samo HRVATSKE KUNE , neka istog trena napusti našu zemlju , pa makar on bio i srbini i nek uživa u zemlji koju drži svojom , a nama sigurno neće nedostajati ! Mi Hrvati gdje god bili na kugli zemaljskoj , postujemo uvijek ljude i običaje zemlje u kojoj živimo , dok je sve to za ovog zlotvora pupovca i njegovu bratiju ATOMSKA FIZIKA ! BRAVO GRADONAČELNIČE V U K O V A R A !
Sviđa mi se · Odgovor · 3 · 26 min

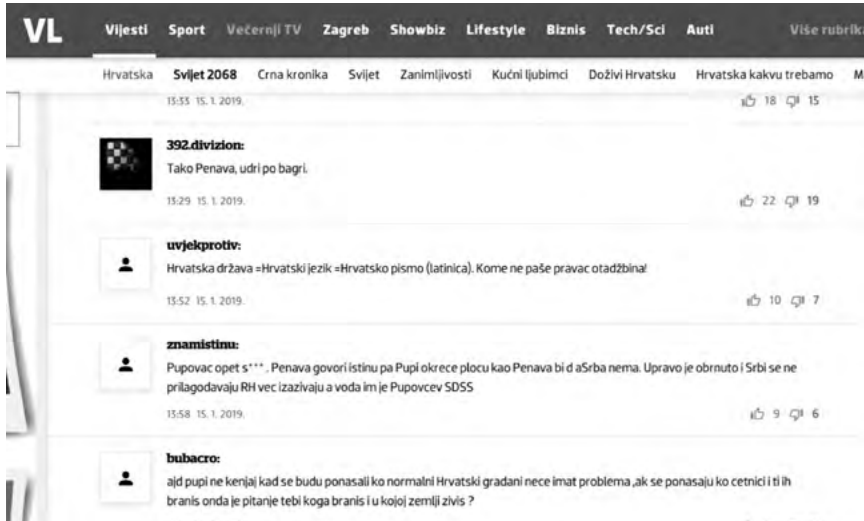
VL Vijesti Sport Večernji TV Zagreb Showbiz Lifestyle Biznis Tech/Sci Auti [Više rubri](#)

Hrvatska **Svijet 2068** Crna kronika Svijet Zanimljivosti Kućni ljubimci Doživi Hrvatsku Hrvatska kakvu trebamo

 orao21:
Kadija tuži kadija sudi. Velikosrpska vlast u Hrvatskoj podpomognuta s domaćim jugoslavenima u obliku HDZ-a.
 1 12:36 15. 1. 2019. 57 42

 xxdrivi:
Zašto ovom ortodoksnom četniku dajete toliko medijskog prostora? On mrzi sve hrvatsko osim kuna
 5 12:54 15. 1. 2019. 58 47

 Vinko1:
Čovjek zapjeva bečarac pa ga droti hapse, ovaj četnikuje četvrt stoljeća i za nagradu sjedi u saboru, svaki dan u medijima... Pa do kad, Hrvati moji dragi? Kaj treba čekati da opet postavlja balvane, krene sa ubijanjem Hrvata, ili ...?
 4 12:54 15. 1. 2019. 50 45

Krajem oktobra na adresu e-pošte Srpskog narodnog vijeća javio se Ivan Biondić iz tzv. HAZUD-a (Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti u dijaspori), s podužim pismom koje potpisuju on i Edo Krušlin, a u kojemu se poziva na dokidanje stečenih političkih prava srpske nacionalne manjine u Hrvatskoj. Otvoreno pismo, zbog ideja koje se izriču, kao i zbog njihova doseg u *mainstream*-politici, prenosimo u cijelosti:

“Prema podacima koje je Ustavni sud dobio od nadležnog Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta RH, iako je Odluka o moratoriju na hrvatsku povijest formalno prestala važiti, nastavljena je njezina de facto primjena, tako da su nastavnici na području ‘hrvatskog Podunavlja’ nastavili raditi prema ‘vlastitom’ programu koji su sastavili i predali u svojim školama, pri čemu su se pojedini i dalje pridržavali moratorija, a pojedini su selektivno obrađivali i najnoviju hrvatsku povijest”.

(Ustavni sud Republike Hrvatske,
odluka Broj: U-VIIR-4640/2014, Zagreb, 12. kolovoza 2014.)

USTAVNI SUD REPUBLIKE HRVATSKE
dr. sc. Miroslav ŠEPAROVIĆ, predsjednik
10000 ZAGREB, Trg sv. Marka 4

Poštovani,

Polazeći od poznata stekliškog načela: kako — naspram “iz tuđe” — svaka, pa tako i HRVATSKA NACIJA (u koju, kao politički subjekt, ulaze i narodne manjine) ima pravo pisati povijest “iz vlastite glave” — tragom pobude Koordinacije Udruga Branitelja Zagreb (BASTION VUKOVAR), HRVATSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI U DIJASPORI (HAZUD) po drugi put Vam objavljuje dopunjeno

OTVORENO PISMO

crimen non faciendi — (no)pasaran

1. Glede zahtjeva za raspisivanje državna referenduma, što je podnijela Građanska inicijativa “Stožer za obranu hrvatskog Vukovara”, USTAVNI SUD REPUBLIKE HRVATSKE u svojoj Odluci — uz ino — potvrđuje točnost nekih, više nego alarmantnih tvrdnji podnositelja.
2. Naime, “u vrijeme mirne reintegracije ‘hrvatskog Podunavlja’ (1996. — 1998.), Republika Hrvatska je pristala na petogodišnji moratorij [1998. — 2003.] o učenju najnovije hrvatske povijesti u školama na srpskom jeziku, pridonoseći tako integraciji srpske nacionalne manjine u hrvatsko društvo”.
3. Međutim, u istoj je Odluci potvrđeno: kako, uz paralelni (separatni) školski sustav — naime, zabacujući “NACIONALNO”, promiče se “većinsko” i “manjinsko školstvo” — VLADA nije opozvala spomenuti moratorij (v. moto), koji se tako veleizdajno proteže sve do današnjih dana, tj. šesnaest godina kasnije.
4. In concreto: “Naša [srpska — op. a.] deca uče po hrvatskim nastavnim programima, ali mi imamo naše udžbenike i izučavamo noviju istoriju na naš način, drugačiji nego u hrvatskim knjigama. Izostavili smo poglavlje o 'domovinskom ratu' jer i dalje smatramo da je to bio građanski rat” (Vojislav STANIMIROVIĆ). Sapienti sat!

5. Kao cijena “mirne reintegracije Hrvatskog podunavlja”, na djelu je tzv. khuenovski model (“država u državi” — “narod u narodu”), poznat kao velikosrpski projekt “Srbi kao ključ” (NATIO SERBICA CLAVIS), što ga je autorizirao Milorad PUPOVAC (1993.), inače, velikodušno prepoznat kao “ubojiti spoj politike i lingvistike” (Branimir POFUK).
6. S tim u svezi — obilježen, kao notorni “zločinac za pisaćim stolom” — PUPOVAC je zaglavni kamen koruptivno-klijentistička sustava PARTITOKRACIJE koja, kao povjerenik ino- i tuzemnih centara moći, dramatično priječi završnicu nacionalno-političke integracije (NATIO CROATICA CLAVIS).
7. Glede skandalozne protege VOKIĆ-MORATORIJA, riječ je o višegodišnjem derogiranju USTAVA REPUBLIKE HRVATSKE i saborske DEKLARACIJE O DOMOVINSKOM RATU (2000.). S tim u svezi, uz očigledni “konstitucijski kaos” (Ivan PADJEN), potirući nacionalno-državni suverenitet, dramatično se destabilizira hrvatska nacija i društvo.
8. Međutim, kao instrument spomenuta sustava PARTITOKRACIJE — zabacujući Vladin očigledni “zločina propusta” (obustava moratorija) — USRH očekuje da se, u ime “tolerancije te smirivanja tenzije”, poštuju ustavne Odluke glede “ravnopravne upotrebe ćirilice u Vukovaru” (Miroslav ŠEPAROVIĆ).
9. Štoviše — tragom PUPOVČEVA inkluzivna “ubojita spoja politike i lingvistike” — kreće SDSS-ova kampanja: “Da se bolje razumijemo”. Međutim, zabacujući uzročno-posljedični red stvari: “samo budale ne vide da ćirilica srpstvu u Hrvatskoj nije pismo, kao što ni tzv. manjinska prava nisu srpstvu prava ljudi, nego oružja protiv hrvatske državnosti” (Marko LJUBIĆ).
10. U tom shizofrenom kontekstu: protežno se medijski raspiruje “lijevo-desna (anti)ćirilichna histerija”, čime se — glede nelustrirana jugo-komunističkog i abolaranog srbo-četničkog totalitarizma — samo osigurava mandat spomennuta sustava PARTITOKRACIJE, koji je nacionalno i društveno biće doveo na rub moralno-društvena i gospodarsko-demografskog sloma.
11. Zbog svega toga — onkraj sustava PARTITOKRACIJE, kao poluge SNV-PUPOVČEVA alibiranog srbo-četničkog totalitarizma — USRH je ex officio dužan stati u obrani vlastita NARODA. Naime, valja stekliški ponavljati: došlo je vrijeme da — naspram “iz tuđe” — hrvatski narod (uskoro, kao politički narod, tj. NACIJA) može pisati pisati povijest “iz vlastite glave”.

12. Sve u svemu: kao supremacijski "jamac poštovanja i primjene našeg Ustava" (Jasna OMEJAC), USRH treba prešno upozoriti VLADU na "zločin propusta" (crimen non faciendi). U suprotnom — ako nisu, kao dosad, vođeni u slijepu ulicu — spram ranjena VUKOVARA, upravo je MARKOV TRG (uz HS i HV, sjedište USRH), prava adresa građanskoga prosvjeda. PERICULUM IN MORA!

STOP PARTITOKRACIJI — SLOBODA HRVATSKOJ NACIJI!

dr. sc. Edo KRUŠLIN
v. d. predsjednik HAZUD-a
prof. dr. sc. Ivan BIONDIĆ – Ivot
glasnogovornik HAZUD-a

Basel — Zagreb, 20. listopada, 2019.

/3 Fizički napadi

/3.1. Napad na učenika srednje Tehničke škole u Vukovaru

Na autobusnoj stanici u Vukovaru 16. januara prošle godine došlo je do brutalnog fizičkog napada. Napadnut je učenik Tehničke škole Nikole Tesle, koji nastavu pohađa na srpskom jeziku, dok je čekao školski autobus. Učenik je u ovom incidentu ozlijeđen, a mladići koji su ga napali navodno su imali fantomke na glavama. Ipak, uspio je među njima prepoznati jednog iz iste škole, koji nastavu pohađa na hrvatskom jeziku. Napad se dogodio točno dan nakon što je vukovarski gradonačelnik Ivan Penava održao *press*-konferenciju na kojoj je prozvao učenike Tehničke škole koji nastavu pohađaju na srpskom jeziku jer nisu ustali tijekom intoniranja hrvatske himne uoči utakmice na stadionu Vuteksa u Vukovaru.²⁷

/3.2. Napad na radnika HEP-a u Belom Manastiru

U februaru je radnik HEP-a srpske nacionalnosti prijavio nadležnim tijelima i SNV-u verbalnu prijetnju na etničkoj osnovi, a onda i popratni fizički napad od svoga šefa, koji je doživio za vrijeme radnih sati. O tom su događaju neki mediji tek kasnije izvijestili jer i sama žrtva nije htjela, zbog straha, s time odmah izaći u javnost, nego se prvo obratila SNV-u, odnosno pravnoj službi SNV-a.

/3.3. Napad na vaterpoliste na splitskoj Rivi

Početkom februara, uoči utakmice Mornara i Crvene zvezde, u Splitu su na Rivi napadnuti vaterpolisti koji su imali oznaku Crvene zvezde, a jedan se od njih od huliganskog napada spasio skokom u more. Trojica igrača sjedila su u kafiću kad su im prišli mlađi muškarci, navodno iziritirani trenirkama na kojima su bila klupska obilježja. Tada su ih počeli naguravati i tući, a cijela stvar završila je tako da je jedan od vaterpolista bježeći od napadača skočio u more, dok su se ostali također udaljili. Odmah su pobjegli i napadači, no policija ih je većinu uspjela naknadno pohvatati. Vaterpolisti nisu bili ozlijeđeni, a utakmica je na kraju otkazana. Predstavnici Crvene zvezde na konferenciji za novinare opisali su kako je sve počelo kad je konobar lokala komentirao službene jakne njihovih igrača. Ubrzo su se u kafiću pored, u koji su vaterpolisti sjeli, pojavili muškarci naoružani palicama te su počeli udarati igrače i prije-

titi im klanjem. Nakon tog incidenta uslijedilo je svakodnevno grafitiranje fasada u Splitu s ustaškim simbolima i natpisom "Maksovi mesari", kao što smo već spomenuli u ranijem poglavlju. Nemili događaj uslijed bijela dana na prepunoj splitskoj Rivi bio je popraćen pasivnim okupljanjem mase, a nesretnom vaterpolistu koji se, uzgred budi rečeno, derao da "nije Srbin nego Crnogorac", u otvorenu pomoć priskočila je tek jedna djevojka, što je razvidno i iz najpoznatije slike fotografirane tog zimskog dana.²⁸

/3.4. Divljanje policajca na Krku

Za vrijeme karnevala jedan je policajac izvan službe u mjestu Vrbnik na otoku Krku izazvao kaos nakon što je razbio čašu na glavi svom sumještaninu, Srbinu po nacionalnosti. Divljački je čin popratio rečenicom: "Srbi iz Vrbnika, doći ćemo i zapaliti vam grad."²⁹

/3.5. Napad na Srbe u kafiću u Karlovcu

U aprilu je za vrijeme proslave jednog rođendana u kafiću *Papas Bar* u Karlovcu jedan od gostiju nekoliko puta udario bokserom u glavu drugog gosta uzvikujući "Tako vam i treba, Srbi!"

/3.6. Napad na Radoja Petkovića i njegova smrt

Krajem aprila pretučen je Radoje Petković, član SDSS-a, potpredsjednik Vijeća srpske nacionalne manjine Grada Kastva i građevinski poduzetnik. Pretukao ga je 48-godišnji I. G. ispred kafića na Viškovu. Petković i I. G. najprije su se posvađali u lokalnu, da bi nakon toga Petković krenuo prema svom vozilu. Napadač ga je sustigao i počeo tući, a s udarcima nije prestajao ni kada je Petković izgubio svijest i pao na tlo. Posljednjih nekoliko tjedana bio je u KBC-u Rijeka, no teškim ozljedama na kraju je podlegao.³⁰ Zbog napada je policija uhitila I. G.-a, a tužiteljstvo je tražilo određivanje istražnog zatvora, što je sud i prihvatio. Napadač je osuđen, no u prvostupanjskoj presudi ne spominje se zločin iz mržnje.

/3.7 Napad na sezonske radnike u Supetru na otoku Braču

Početak juna u Supetru, na otoku Braču, pretučeni su sezonski radnici srpske nacionalnosti. Na radnike je nasrnula skupina pripadnika *Torcida*.³¹ U napadu je ozlijeđen i lokalni vatrogasac koji je stao u obranu napadnutih. Nakon kriminalističkog istraživanja protiv jednog je uhićenog

22-godišnjaka podnesena kaznena prijava, zbog sumnje da je pokušao teško ozlijediti 26-godišnjeg vatrogasca. Osim kaznene prijave, protiv njega, kao i protiv 19-godišnjaka, podneseni su optužni prijedlozi zbog prekršaja iz Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira te Zakona o suzbijanju diskriminacije. Kriminalističkim istraživanjem utvrđena je sumnja da su ovi ljudi napadnuti jer su se među njima nalazili pripadnici srpske nacionalnosti. Radilo se o dvojici Srba, hrvatskih državljana, dok su ostale žrtve bile Hrvati. Napadači su vikali "Tko je od vas Srbin?", a kako napadnuti nisu odgovarali, počeli su ih udarati i cipelariti. Riječima žrtve: "Vraćali smo se kućama nakon posla, prošli smo kraj prostorija Torcida Brač. Vjerojatno su čuli ova dva momka, oni su Srbi iz Vukovara. Njih 15, 20 zatrčalo se prema nama. Vikali su: 'Di je Srbin?'. Napali su ih i bacili na pod, počeli su ih cipelariti. Djevojka je legla na svog prijatelja, nastavili su tući i njega i nju. Ja sam stajao sa strane. Pitao sam: 'Je li ovo potrebno?' Dobio sam udarac šakom u nos. Da nije naletio taksist, ubilo bi nas. Počeo je trubiti, a oni su se razbjegli", ispričao je za Dalmatinski portal jedan od napadnutih.³² Na ovaj događaj reagirala je i gradonačelnica Supetra Ivana Marković nedvosmisleno osudivši čin i uskrativši financijsku pomoć Torcida kupu.³³

/3.8. Napad na Jovicu iz Benkovca

Jovica Ćiritović, poznat i kao sudionik emisije *Ljubav je na selu*, 10. je jula pretučen ispred jednog kafića u Benkovcu, a napadač mu je psovao "mater četničku".³⁴

/3.9. Napad na Srbe u Uzdolju

Ipak vjerojatno najveći i najgori fizički napad u 2019. godini dogodio se krajem augusta u mjestu Uzdolje na području Općine Biskupija, kraj Knina, gdje je većinsko stanovništvo srpske nacionalnosti. Skupina ljudi gledala je u lokalnom kafiću utakmicu Crvene zvezde, što je prekinuo upad organizirane grupe huligana koja je šipkama napala vlasnika kafića i goste. Na glavi su imali fantomke, razbijali su inventar i napadali ljude.³⁵ Taj je vidno organizirani čin imao i elemente terorističkog napada, a lider hrvatskih Srba Milorad Pupovac to je usporedio sa skvadrističkim napadima (napadi pripadnika prvih fašističkih odreda).³⁶ Kasnije se policijskom istragom ustanovilo da su napadači pripadnici navijačke skupine Torcida, poznate po tome što je 2019. godine najviše doprinijela ne samo huškanju na Srbe, nego i otvorenim fizičkim napadima koji nisu stali tokom cijele godine — od napada na vaterpoliste na splitskoj Rivi, preko napada na sezonske radnike srpske nacionalnosti u Supetru na Braču, sve do ovog najbrutalnijeg i najozbiljnijeg čina nasilja.

Rezimiranje svih ovih slučajeva, kao i njihovo taksativno pobrojavanje, često je bilo tema mnogih novinarskih napisa na portalima, koji su znatno pridonijeli njezinu aktualiziranju i problematiziranju, a tema je zaokupljala prve stranice novina i prve minute dnevnika mnoge dane. Tako je, primjerice, Ana Raić Knežević s portala Telegram napisala tekst u kojemu je nabrojala više slučajeva napada na Srbe zadnjih godina.³⁷

/4 Oštećenje, uništenje i krađa imovine

Pod oštećenjem, uništenjem i krađom imovine ovdje se podrazumijevaju ozbiljni fizički napadi (npr. vandaliziranje inventara, kamenovanje, palež i sl.) na imovinu koja je u vlasništvu privatnih lica, pravnih subjekata srpskog etničkog predznaka, te na imovinu Srpske pravoslavne crkve u Hrvatskoj, kao i otuđenje te imovine s ciljem slanja određene političke poruke ili naprosto zbog nepoštovanja i divljaštva. Nekoliko je bilo takvih događaja od kojih izdvajamo sljedeća:

Na katolički Uskrs dogodilo se kamenovanje kuća srpskih povratnika u Islamu Latinskom.

Medijski se po razmjerima najviše istaknuo događaj u Dozluku kraj Orahovice, kada je u više navrata došlo do paljenja kuća i Hrvata i Srba.³⁸ Mještani u strahu nisu bili skloni davati izjave za javnost. Iako kasnije nije bilo piromanskih aktivnosti, ostao je strah mještana i sumnja da se, nekoliko desetljeća nakon rata, događaju stvari kojima ni tada nisu svjedočili.

Što se ostaloga tiče, valja izdvojiti nikad istražen i razriješen vandalizam u selu Rastušje kod Slavonskog Broda, gdje je razbacan i porušen inventar crkve svete Petke.

/ Sveta Petka u selu Rastušje kod Slavonskog Broda — razbacan i porušen inventar

/ Oskrnavljen spomenik nob-u u Polaći

Potkraj godine u Kusionjama blizu Pakraca nepoznati je počinitelj 19. decembra u jutarnjim satima kamenom razbio spomen-ploču stradalim Srbima iz Drugog svjetskog rata. O ovom incidentu obavijestilo je Vijeće srpske nacionalne manjine Požeško-slavonske županije, naglašavajući kako je nepoznati počinitelj otjeran vikom preplašenih susjeda.

Zaključak

Sukladno gore iznesenim primjerima i pratećoj analizi, može se zaključiti da su revizionističke, mrzilačke i netolerantne poruke, koje su najviše usmjerene prema Srbima i antifašističkoj tradiciji Hrvatske, dobile svoje otjelovljenje u mnoštvu fizičkih napada i ozbiljnih povreda tijela i imovine. Nasilje koje je u 2019. godini nadišlo elektroničke medije i društvene mreže čini ipak jedinstvo s pojavama s kojima se svaki dan susrećemo na internetu, odnosno u prostoru koji je još uvijek domena pisanoga i verbalnoga. Stoga, nije pogrešno zaključiti da su glavni generatori nasilja i govora mržnje i dalje brojni desničarski mediji i društvene mreže, zbog čega se vode javne rasprave kako i zašto regulirati takav izričaj u javnom prostoru. Ovaj Bilten ne nudi odgovor na to pitanje, niti predlaže zakonska rješenja, već samo konstatira činjenice koje se mogu povezati s položajem Srba u Hrvatskoj, s ugroženom antifašističkom tradicijom i negiranjem progresivnih društvenih vrijednosti.

Ostaje, dakle, ključno pitanje — kako politički djelovati da bi se spriječilo daljnje razvijanje nasilja i njegova eskalacija, usmjerena prema Srbima u Hrvatskoj. To je pitanje koje bi trebalo ozbiljno zabrinuti velik dio javnosti jer se više ne radi (samo) o posebnim pravima koje navodno traže nacionalne manjine nego o pitanju ugroženosti vlastitoga tijela i imovine. Naravno, ni to ne isključuje problematizaciju diskurzivne razine na kojoj se stvaraju uvjeti, tj. plodno tlo za fizičke napade, ali i za politike koje se lagano normaliziraju i prelijevaju na ulice. Ovdje smo naveli samo neke primjere, kao i u ranijim Biltenima, koji su reprezentativni i koji su, na neki način, dio naše svakodnevice, a postoje u rasponu od prijetećih e-poruka do napada na imovinu i tijelo. Žurnalistički kratko i jasno o atmosferi u društvu koja prevladava po ovom pitanju u jednoj se od svojih kolumni na portalu Telegram očitovala novinarka Sanja Modrić završivši članak retoričkim pitanjem upućenim visokoj politici — "I koliko vam je točno nasilja još potrebno da prepoznate o čemu je riječ?"³⁹

Događajima i pojavnostima koji se iznose u ovom Biltenu prekršen niz međunarodnih konvencija i preporuka što se tiče manjinskih prava, ali i što se tiče suzbijanja govora mržnje, poziva na nasilje te promoviranja historijskog revizionizma i negacionizma (npr. Međunarodna konvencija o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije, Okvirna konvencija o zaštiti nacionalnih manjina Vijeća Europe, Europska povelja o regionalnim i manjinskim jezicima te Preporuka iz Lunda o učinkovitom sudjelovanju nacionalnih manjina u javnom životu).

Najveća odgovornost ipak stoji na velikim političkim akterima koji su se godinama "trudili" normalizirati dio nasljeđa zločinačke NDH te se ne postaviti odrješito i nedvosmisleno prema tendencijama njezine rehabilitacije. Politički akteri koji snose najveću odgovornost jesu: državni politički vrh, a naročito predsjednica Republike Hrvatske, vrh Rimokatoličke crkve u Hrvatskoj te mediji s nacionalnim dometom. U tom su smislu grafitiranja, skandiranja na stadionima, poruke na društvenim mrežama i slično samo refleksi onoga što polako, ali sigurno postaje dio društvenog *mainstreama*, a upravo je to najopasnije jer taj trend traje otprilike od 2013. godine, odnosno od ulaska Hrvatske u Europsku uniju, o čemu se već na mnogo mjesta pisalo. Ono što je najgori refleks jesu fizički napadi te ugrožavanje života i tijela, što tematski zauzima posebno mjesto u ovogodišnjem Biltenu.

Važna studija Darija Čepe s Pravnog fakulteta u Zagrebu objašnjava na koji način i zbog kojih je aktera ugrožena liberalna demokracija u Hrvatskoj. U toj studiji profesor Čepo navodi udruge ratnih veterana, naročito HVIDR-u, kao jedan od "veto-aktera".⁴⁰ Na mnogim primjerima u ovom i ranijim Biltenu mogli smo zorno vidjeti na koji način veteranske udruge djeluju kao akteri veta te time pritišću ne samo vladajuće strukture nego i neovisne institucije te manjinske organizacije, a sve kako bi održale vlastite interese i ideološku dominaciju nacionalnog ekskluzivizma zapakiranog u retoriku o "dostojanstvu hrvatskih branitelja" i "istini o Domovinskom ratu". Zbog takvih "veto-aktera", koji ujedno predstavljaju i svojevrzne paralelne strukture, a nerijetko i "vlast ulice", u Hrvatskoj su ugrožene neke temeljne ljudske i građanske slobode koje se najviše odnose na Srbe, često proglašavane isključivim krivcima za rat devedesetih. Slabost institucija hrvatske države često je posljedica djelovanja tih paralelnih parapolitičkih struktura.

Osim Pučke pravobraniteljice, teško je izdvojiti koju drugu instituciju Republike Hrvatske koja nedvosmisleno stoji na braniku ljudskih prava, računajući i prava nacionalnih manjina. Institucija Pučke pravobraniteljice također jedina sustavno podnosi izvještaje koji nisu opterećeni umanjivanjem negativnih tendencija ili njihovim negiranjem. Za razliku od nje, Ministarstvo unutarnjih poslova trebalo bi, iako je djelovalo po većini slučajeva fizičkih napada koje smo obradili u ovom Biltenu, znatno više pridonijeti brizi za sigurnost svih građana Republike Hrvatske, pa i Srba, čija je ugroženost najizraženija, ne samo zbog njihove malobrojnosti i ratne stigme već i zbog nedostatka institucionalne potpore i činjenice da je većina pripadnika srpske nacionalne manjine siromašnija i starije od hrvatskog prosjeka. Mnogi su mediji i novinari u ovim slučajevima odigrali veoma pozitivnu ulogu, što također valja pohvaliti. Izvještaji poput ovoga trebali bi biti, prije svega, ozbiljan alarm službenoj i dominantnoj politici Republike Hrvatske i njezinim najvišim institucijama.

Dodatak

Republika Hrvatska nizom zakona propisuje zabranu i kažnjavanje diskriminacije, upotrebu govora mržnje i nasilja te isticanje simbola koji predstavljaju režime ili ideologije koji potiču na nasilje, nesnošljivost i diskriminaciju po bilo kojoj osnovi. Velik značaj u pogledu izrade nacionalnih zakona imalo je europsko zakonodavstvo. Uz **Europsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda**, važno je istaknuti **Povelju Europske unije o temeljnim pravima** kojom se propisuje zabrana diskriminacije na temelju nacionalnosti, spola, rade, boje, etničkog ili socijalnog porijekla, genetskih obilježja, jezika, vjere ili uvjerenja, političkog ili drugog uvjerenja, pripadnosti nacionalnoj manjini, vlasništva, rođenja, invaliditeta, dobi ili spolne orijentacije.

U smislu inkriminiranja i zabrane govora mržnje, velik značaj predstavlja Vijeće Europe, koje je 1997. godine izdalo **Preporuku o govoru mržnje**. U njoj je govor mržnje definiran kao "svaki oblik izražavanja koji širi, potiče, promiče ili opravdava rasnu mržnju, ksenofobiju, anti-semitizam i druge oblike mržnje temeljena na netoleranciji, uključujući i netoleranciju izraženu agresivnim nacionalizmom i etnocentrizmom, diskriminacijom ili neprijateljstvom prema manjinama, imigrantima ili ljudima imigrantskog porijekla". Posebno je istaknuto da su glavna obilježja govora mržnje netolerancija i diskriminacija po raznim osnovama kao posljedice negativnih predrasuda i stereotipa. Ovim je Vijeće Europe osudilo govor mržnje, naglasivši pritom da on može biti posebno štetan ako su ga prenijeli mediji. U tom je kontekstu Vijeće Europe osnovalo **Europsku komisiju protiv rasizma i netolerancije**⁴¹ koja je do danas napisala više izvještaja o državama članicama i opće preporuke.

Republika je Hrvatska krajem 2001. potpisala **Konvenciju o kibernetičkom kriminalu**⁴², o inkriminiranju dijela rasističke i ksenofobne naravi počinjenih s pomoću računalnih sustava. Protokolom su se države potpisnice obavezale osigurati procesuiranje i sankcioniranje autora rasnog i ksenofobnog materijala te zakonodavnim usklađivanjem i uvođenjem drugih potrebnih mjera kojom će se s pomoću računalnog sustava spriječiti distribuiranje ili činjenje dostupnim javnosti.

Ustavom Republike Hrvatske propisuje se opća zabrana i kažnjavanje svakog pozivanja ili poticanja na rat ili uporabu nasilja, na nacionalnu, rasnu ili vjersku mržnju ili bilo koji oblik nesnošljivosti.

Kazneni zakon uređuje zločin iz mržnje kao kazneno djelo počinjeno zbog rasne pripadnosti, boje kože, vjeroispovijesti, nacionalnog ili etničkog podrijetla ili spolne orijentacije druge osobe te propisuje da će se takvo postupanje uzeti kao otegotna okolnost ako Zakonom nije izričito propisano teže kažnjavanje. Kroz kazneno djelo javno poticanje na nasilje i mržnju (članak 325.) inkriminira se javno poticanje na nasilje i mržnju usmjerenu prema određenim skupinama ljudi. Propisano je kažnjavanje onoga tko putem tiska, radija, televizije, računalnog sustava ili mreže, na javnom skupu ili na drugi način javno potiče ili javnosti čini dostupnim letke, slike ili druge materijale kojima se poziva na nasilje ili mržnju usmjerenu prema skupini ljudi ili pripadniku skupine zbog njihove rasne, vjerske, nacionalne ili etničke pripadnosti, podrijetla, boje kože, spola, spolnog opredjeljenja, rodnog identiteta, invaliditeta ili kakvih drugih osobina. Istim člankom (stavak 4.) propisuje se i kažnjavanje onoga tko javno odobrava, poriče ili znatno umanjuje kazneno djelo genocida, zločina agresije, zločina protiv čovječnosti ili ratnog zločina, usmjereno prema skupini ljudi ili pripadniku skupine zbog njihove rasne, vjerske, nacionalne ili etničke pripadnosti, podrijetla ili boje kože, na način koji je prikladan potaknuti nasilje ili mržnju protiv takve skupine ili pripadnika te skupine.

Od posebne je važnosti za hrvatsko antidiskriminacijsko zakonodavstvo **Zakon o suzbijanju diskriminacije**. Ovim se Zakonom osigurava zaštita i promicanje jednakosti kao najviše vrednote ustavnog poretka Republike Hrvatske, stvaraju se pretpostavke za ostvarivanje jednakih mogućnosti i uređuje zaštita od diskriminacije na osnovi rase ili etničke pripadnosti ili boje kože, spola, jezika, vjere, političkog ili drugog uvjerenja, nacionalnog ili socijalnog podrijetla, imovnog stanja, članstva u sindikatu, obrazovanja, društvenog položaja, bračnog ili obiteljskog statusa, dobi, zdravstvenog stanja, invaliditeta, genetskog naslijeđa, rodnog identiteta, izražavanja ili spolne orijentacije.

Zakonom o medijima uređuju se pretpostavke za ostvarivanje načela slobode medija, prava novinara i drugih sudionika u javnom informiranju na slobodu izvještavanja i dostupnost javnim informacijama. Zakon ističe da će se njegove odredbe tumačiti sukladno Europskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Također, izričito se zabranjuje prenošenjem programskih sadržaja u medijima poticati ili veličati nacionalnu, rasnu, vjersku, spolnu ili drugu neravnopravnost ili neravnopravnost na temelju spolne orijentacije, kao i ideološke i državne tvorevine nastale na takvim osnovama, te izazivati nacionalno, rasno, vjersko, spolno ili drugo neprijateljstvo ili nesnošljivost, neprijateljstvo ili nesnošljivost na temelju spolne orijentacije, poticati nasilje i rat.

Zakonom o elektroničkim medijima uređeno je da u audio i/ili audio-vizualnim medijskim uslugama nije dopušteno poticati, pogodovati poticanju i širiti mržnju ili diskriminaciju na osnovi rase ili etničke pripadnosti ili boje kože, spola, jezika, vjere, političkog ili drugog uvjerenja, nacionalnog ili socijalnog podrijetla, imovnog stanja, članstva u sindikatu, obrazovanja, društvenog položaja, bračnog ili obiteljskog statusa, dobi, zdravstvenog stanja, invaliditeta, genetskog naslijeđa, rodnog identiteta, izražavanja ili spolne orijentacije, te antisemitizam i ksenofobiju, ideje fašističkih, nacionalističkih, komunističkih i drugih totalitarnih režima.

Od posebnog značaja je i **Zakon o Hrvatskoj radio-televiziji**, koji regulira obaveze HRT-a kao javne televizije. Njime se zabranjuje širenje netrpeljivosti i poticanje na nasilje na jednak način kao što je to učinjeno Zakonom o elektroničkim medijima. HRT je sukladno ovom Zakonu dužan pridonositi suzbijanju diskriminacije na svakoj osnovi u skladu s Ustavom i propisima te je također dužan programskim sadržajem pridonositi ostvarivanju ljudskih prava, ravnopravnosti i političkih prava građana te unapređivanju pravne i socijalne države te civilnog društva, kao i objektivnom izvješćivanju i ukazivanju na kršenje ljudskih prava ranjivih skupina.

Zakonom o javnom okupljanju sudionicima mirnog okupljanja i javnog prosvjeda zabranjuje se nositi odoru, dijelove odore, odjeću, oznake ili druga obilježja kojima se poziva ili potiče na rat ili uporabu nasilja na nacionalnu, rasnu ili vjersku mržnju ili bilo koji oblik nesnošljivosti.

Zakonom o prekršajima protiv javnog reda i mira propisuje se da se novčanom kaznom ili kaznom zatvora kažnjavaju osobe koje na javnom mjestu izvođenjem, reproduciranjem pjesama, skladbi i tekstova ili nošenjem ili isticanjem simbola, tekstova, slika, crteža remeti javni red i mir.

Zakon o sprječavanju nereda na sportskim natjecanjima zabranjuje unošenje i isticanje transparenta, zastave ili druge stvari s tekstom, slikom, znakom ili drugim obilježjem koje iskazuje ili potiče mržnju ili nasilje na temelju rasne, nacionalne ili vjerske pripadnosti ili neke druge posebnosti te pjevanje pjesama ili dobacivanje poruka čiji sadržaj iskazuje ili potiče mržnju ili nasilje na temelju rasne, nacionalne ili vjerske pripadnosti ili neke druge posebnosti. U slučaju kršenja ovih odredbi Zakona zapriječene su novčane kazne ili kazne zatvora.

Mržnja u vidokrugu. O grafitima i govoru mržnje

Unazad zadnjih nekoliko desetljeća grafiti su postali definirana urbana folk-umjetnost o kojoj su još uvijek mišljenja podijeljena. Neki grafiti završavaju u galerijama i ulaze na velika vrata u svijet umjetnosti, dok je istovremeno i dalje prisutno mišljenje o njima kao o nekom obliku vandalizma, koji ukazuje na nemar o dijelu javnog prostora. S jedne strane grafiti dakle predstavljaju vitalnost urbane kulture, a s druge mogu ukazivati na propadanja. Ovo potonje zahvaćeno je u takozvanoj *teoriji razbijenog prozora*, gdje vidljivi znakovi neke nedopuštene aktivnosti (npr. razbijeni prozor) šalju poruke da se takvo ponašanje ne sankcionira ili da (u tom susjedstvu) nitko ne pazi na to, što, ustvari, poziva na nedopuštene aktivnosti. U kontekstu grafita to je posebno zanimljivo zato što osoba koja radi grafit mora biti javno izložena dok ga radi, a taj čin traje neko vrijeme. Grafiti zapravo pokazuju da je na takvom određenom mjestu moguće provesti neko vrijeme i uspjeti nacrtati ili napisati poruku. Gledajući iz te perspektive, grafiti zapravo izražavaju prkos i opiranje sve jačoj tendenciji nadzora ulica, snimanja i kontrole javnog prostora, pri čemu načelno ukazuju na to da ipak postoji prostor koji nije konstantno nadgledan, prostor slobode u kojem je moguće utjecati na izgled okoline u kojoj živimo zajedno s drugima.

Također, grafiti imaju i drugu važnu funkciju u gradovima. Daju javni prostor i glas onima koji ga nemaju kroz druge kanale. Vrijednost nije samo u poruci koja se prenosi već i u statusu često marginaliziranog glasa koji tu poruku šalje. No čak i sama poruka dobiva veću, ili barem drugačiju, vrijednost time što je poslana upravo kroz medij drugačiji od *mainstream* medija komunikacije. Medij grafita zanimljiv je i iz sljedećeg razloga: grafit podrazumijeva fizičku promjenu u okolini. Za razliku od izgovorene riječi koja ode u vjetar u trenu kad govornik udahne, grafit ostaje i potrebno je djelovanje određenih ljudi, preparata i strojeva te ulaganje novca da se on makne. Onaj koji je napravio grafit ne prisvaja samo sadržaj napisanog već, na neki način, i fizički prostor na kojem je nešto napisano.

Sve gore navedeno vezano za grafite pretpostavlja i specifičnosti vezane za govor mržnje koji je kroz grafite izrečen. Potrebno je vidjeti na koji način grafiti šalju poruku mržnje, kako utječu na javni prostor i okolinu i treba li ih shvatiti kao glasove marginaliziranih koji ne dopiru do *mainstream* govornih foruma. Govor mržnje usmjeren je na poticanje

mržnje ili prezira prema skupini koju je moguće identificirati na temelju određenih svojstava koja su nepromjenjiva — poput rase, nacionalnosti, etničke pripadnosti, spola, rodnog identiteta, invaliditeta ili neke druge osobine. Također, govor mržnje uključuje i veličanje nacističkih i fašističkih simbola te umanjivanje ili negiranje genocida. Ukratko, sve ono što možemo vidjeti na grafitima izloženim u ovome Biltenu.

Govor mržnje šalje poruke mržnje i straha. Samim time što stoji na mnogim zidovima oko nas ukazuje na činjenicu da netko slobodno može uzeti vremena u javnom prostoru i nesmetano napisati poruku na zidu ili fasadi. Ono što se u nekim slučajevima zbog grafita može označiti kao prostor slobode od nadzora sada postaje medij uskraćivanja slobode i osjećaja ravnopravnosti.

Govor mržnje ispisan grafitima šalje dvostruku poruku. Prvo onima kojima je upućen, onima koji su objekt mržnje. Šalje im poruku da su oni koji su ih napisali ovdje, da se ne boje da će biti uhvaćeni dok to pišu, kao i da je tako nešto i moguće pisati po zidu. Šalje im poruku da će, ako dobiju moć i dođu u priliku biti društveno relevantni, drugi ljudi znati koje je njihovo pravo mjesto. Drugo, šalje poruku svim onima koji se s govorom mržnje slažu da nisu sami, da ih ima još, da im se pridruže. "To je poanta tih znakova — to je poanta govora mržnje — da šalju takve poruke, da takve poruke učine trajno vidljivim materijalom društva", ističe Jeremy Waldron objašnjavajući učinak rasističkih znakova po zidovima, i dodaje: "Tako da otac koji hoda sa svojim djetetom ne zna kada će se suočiti s nekim takvim znakom i kada će ga dijete pitati 'Tata, što to znači?'"⁴³

Upravo vidljivost i trajnost kao odlika grafita čine govor mržnje i fizički dijelom društva. Dok se obično misli da govor mržnje utječe na to kako se čuje društvo u kojem živimo, grafiti doprinose tome kako to društvo izgleda. Izgled društva može biti puno drugačiji od onoga koji je opisan u zakonima ili formalnim opisima društva. Društvo može proklamirati borbu protiv diskriminacije i promovirati toleranciju svojim propisima, čak i ponekom sudskom odlukom, no je li to zaista slučaj moći ćemo uočiti samo ako vidimo kako to društvo zvuči, kako se ponaša i kako izgleda. Ako je "ukrašeno" simbolima mržnje i isključivosti, pozivima na linč određenih manjina, ili pozivima na njihovo protjerivanje, tada teško da možemo govoriti o društvu koje prihvaća građansku ravnopravnost kao svoju vrlinu.

Natopljenost društva govorom mržnje razara osjećaj ravnopravnosti koji se ne postiže samo propisanim zakonima koji jamče ravnopravnost ili propisima koji zabranjuju diskriminaciju. Ranije spomenuti Waldron ističe da se jamstvo ravnopravnosti održava kroz svakodnevno obra-

ćanje, ponašanje i geste. Javno dobro osjećaja ravnopravnosti vrlo je disperzivno i može biti zajamčeno samo svakodnevnim sitnim radnjama tisuća građanki i građana. Grafiti mržnje korozivni su upravo zbog toga što ulaze u svakodnevni život, pogled i kretanje osoba. To je dakle vidljiva, javna i fizički opipljiva poruka da nismo svi ravnopravni, već da neki od nas zaslužuju, blago rečeno, inferiorni tretman jer su, naprimjer, drugačijeg etničkog porijekla. Dakle, ono što se treba implicitno podrazumijevati, a to je društveni osjećaj ravnopravnosti, govorom mržnje eksplicitno se ugrožava.

Dosad sam namjerno govorio o osjećaju ravnopravnosti, a ne o toleranciji. Razlog je taj što isticanje problema govora mržnje i borba protiv govora mržnje nije borba za toleranciju, iako tolerancija može biti krajnji cilj takve borbe. Naime, kao što je rečeno, govor mržnje često je usmjeren na etničko ili nacionalno porijeklo, rasu ili seksualnu orijentaciju. Takve karakteristike jednostavno ne bi smjele biti kandidati za toleranciju. Tolerancija lijepo zvuči. Svi želimo živjeti u tolerantnoj sredini, no s druge strane ne volimo kad nam se kaže da nas se tolerira. Kada nam se kaže da nas se tolerira, to znači da se netko ne slaže s nama, da nema pozitivno mišljenje o našem ponašanju, stavovima i uvjerenjima, ali smatra da nas se ne bi trebalo prisiliti da se ponašamo drugačije ili da promijenimo vjerovanja. To je bitna karakteristika tolerancije. Tolerirati dijelom znači imati negativan stav o nečemu, inače nema smisla reći da nešto toleriramo. Upravo zato kandidati za toleranciju mogu biti samo uvjerenja, ponašanje, oblačenje, a nikako porijeklo, boja kože ili seksualnost. Tolerirati nečije porijeklo zvuči veoma problematično jer podrazumijeva da prihvaćamo stav da postoji pogrešno porijeklo. Takav stav prelazi granice same tolerancije i zato ne bi ni trebao imati status građanske ravnopravnosti. Također, da bi se stav tolerancije uopće mogao razviti, potrebno je druge ne vidjeti kao prijetnju, to jest potrebno je da postoji barem bazična spona građanskog povjerenja. Teško je razviti toleranciju ako mislimo da bi nam drugi s kojima se ne slažemo na bilo koji nauči naudili, ako nemamo povjerenja u to da ćemo naše razmirice i moguća neslaganja moći riješiti na temeljima građanske ravnopravnosti.

Govor mržnje koji gledamo na zidovima razara upravo taj odnos povjerenja, potreban za toleranciju i za vještinu funkcioniranja u političkim, društvenim i svjetonazorskim konfliktima.

Mogu li grafiti mržnje ipak imati neki značaj koji proizlazi iz generalne teorije grafita, kao što je davanje glasa marginaliziranim i slanja poruka koje ne stižu do *mainstream* govornih foruma? Vjerojatno je teško iznositi generalne zaključke bez kvalitetne komparativne empirijske analize, ali čini mi se da na primjeru Hrvatske to teško da može biti slučaj. Kao prvo, grafiti mržnje koje imamo priliku vidjeti u ovom Biltenu upravo

idu ka isticanju toga *tko je ovdje gazda, a tko bi trebao biti marginaliziran*. Borba protiv grafita mržnje u ovom je kontekstu upravo borba protiv marginaliziranja manjine, a ne obrnuto. Također, jesu li uistinu grafiti mržnje toliko različiti od poruka koje se mogu čuti u *mainstream* govornim forumima? Ako pogledamo grafite iz ovoga Biltena, uočiti ćemo da se uz poruke o ubijanju i protjerivanju Srba najčešće nalaze nacistički i ustaški simboli i pozdravi. Za mnoge od tih simbola i uzvika i *mainstream* ima puno razumijevanja. Iz samog vrha države mogu se čuti priče o starom hrvatskom pozdravu, o tome da su se ustaše ipak borile za hrvatsku državu, na televiziji gostuju poricatelji jasenovačkog genocida čije djelovanje dijelom financira čak i država itd.

“Slike na zidovima samo su iskrivljeni odjek službenog nacionalizma u post-socijalizmu”, kaže Mitja Velikonja, i nastavlja: “riječi napisane sprejem samo vraćaju poruku onima koji su ih negdje drugdje izgovorili.”⁴⁴ Jezik grafita mržnje često je samo direktniji, siroviji i ogoljeniji *mainstream* jezik na steroidima.

Zasićenost grafitima mržnje pokazuje da ih se tolerira, da se šteta koju takav govor proizvodi ne primjećuje ili ne smatra dovoljno ozbiljnom. Jedno od raširenih objašnjenja jest da je to djelo navijačkih skupina (kao što možemo i na grafitima u ovom Biltenu vidjeti, simboli mržnje često su povezani s navijačkim simbolima) ili skupina mladih ljudi koji u stvari pojma nemaju što pišu. Napisane poruke i nacrtani simboli imaju vrlo jasno značenje i učinak bez obzira na moguće spekulacije o znanju onoga tko ih je napisao, stoga benigni pristup govoru mržnje ustvari znači odmahivanje rukom na vrlo opasne poruke koje se šire po našim svakodnevnim stazama i horizontima. Govor mržnje treba shvatiti ozbiljno. Suzbijanje govora mržnje, bilo to edukacijom ili zakonom, treba provoditi jasno i dosljedno jer građani moraju razumjeti da govor mržnje ne vrijedi samo onu skupinu kojoj je upućen već i sve pripadnike društva, zbog toga što je usmjeren protiv temeljnih društvenih vrijednosti. Borba protiv govora mržnje zapravo je borba za slobodu i ravnopravnost, borba za nesmetani osjećaj pripadnosti političkoj zajednici koju podjednako dijele svi koji u njoj žive.

Dr. sc. Nebojša Zelič, Filozofski fakultet u Rijeci

Reference

- 1 **Novosti:** *snv kampanjom "Da se bolje razumijemo" traži da se skine stigma s ćirilice* <https://www.portalnovosti.com/snv-kampanjom-da-se-bolje-razumijemo-trazi-da-se-skine-stigma-s-ćirilice>
- 2 **Index.hr:** *Na kući Srbina kod Našica osvanuli ustaški natpisi* <https://www.index.hr/vijesti/clanak/na-kuci-srbina-kod-nasica-osvanuli-ustaski-natpisi/2138938.aspx>
- 3 **Novosti:** *Prijeteći grafiti osvanuli i u Rijeci i Erveniku* <https://www.portalnovosti.com/prijeteći-grafiti-osvanuli-i-u-erveniku>
- 4 **Index.hr:** *U Splitu išaran auto beogradskih tablica, piše "Ubi Srbina"* <https://www.index.hr/vijesti/clanak/u-splitu-isaran-auto-beogradskih-tablica-pise-ubi-srbina/2098675.aspx>
- 5 **NT:** *Split: Nizozemcu na autu išarali "Ubi Srbina"* <http://hr.minfo.com/Vijesti/a418904/Split-Nizozemcu-na-autu-isarali-Ubi-Srbina.html>
- 6 **Index.hr:** *Na zgradi u Zagrebu nacrtana vješala, ispod njih piše "Pupovac"* <https://www.index.hr/vijesti/clanak/na-zgradi-u-zagrebu-nacrtana-vjesala-ispod-njih-pise-pupovac/2137628.aspx>
- 7 **Index.hr:** *HDZ-ovka: Rijeci ne trebaju vrbe jer je malo Srba. Možda trebaju u Dalmaciji* <https://www.index.hr/vijesti/clanak/hdzovka-rijeci-ne-trebaju-vrbe-je-malo-srba-mozda-trebaju-u-dalmaciji/2121258.aspx>
- 8 **Narod.hr:** *Marcel Holjevac: Paljenje krnje u liku Pupovca je genocid, a ono 1991. u Vukovaru je bila satira?* <https://narod.hr/hrvatska/marcel-holjevac-paljenje-krnje-u-liku-pupovca-je-genocid-a-ono-1991-u-vukovaru-je-bila-satira>
- 9 **Index.hr:** *Huškanje na Vinkovačkoj tv: "Pupovcu treba začepiti usta jednom za svagda"* <https://www.index.hr/vijesti/clanak/huskanje-na-vinkovackoj-tv-pupovcu-treba-zacepiti-usta-jednom-za-svagda/2106575.aspx>
- 10 **Index.hr:** *Desničarski Hrvatski tjednik na naslovnici ima Pupovca koji drži glavu Hrvata* <https://www.index.hr/vijesti/clanak/desnicarski-hrvatski-tjednik-na-naslovnici-ima-pupovca-koji-drzi-glavu-hrvata/2056824.aspx>
- 11 **HKV:** *Kolinda Grabar Kitarović: U prvome mandatu izvukla sam Hrvatsku iz tzv. regiona, a u drugome ju želim vratiti na put ponosa i dostojanstva koji je 90-ih zacrtao dr. Tuđman* <https://www.hkv.hr/hrvatski-tjednik/32409-hrvatski-tjednik-ekskluzivni-razgovor-s-predsjednicom-rh-kolindom-grabar-kitarovic.html>
- 12 **Srbi.hr:** *Ko o čemu, Penava o velikosrbima* <https://srbi.hr/ko-o-cemu-penava-o-velikosrbima/>
- 13 **Novosti:** *Šeparović: Odluke se moraju poštovati, pa tako i ona o ćirilici* <https://www.portalnovosti.com/separovic-odluke-se-moraju-postovati-pa-tako-i-ona-o-ćirilici>
- 14 **Jutarnji list:** *PUPOVAC 'GORIO' I DRUGI PUT: I u Kaštelu Starom organizirano paljenje 'krnje' s likom zastupnika srpske nacionalne manjine* <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/video-pupovac-gorio-i-drugi-put-i-u-kastelu-starom-organizirano-paljenje-krnje-s-likom-zastupnika-srpske-nacionalne-manjine/8451833/>
- 15 **Tportal:** *Pupovac o spaljivanju krnje s njegovim likom: Riječ je o nesretnim ljudima i sredinama* <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/pupovac-o-spaljivanju-krnje-s-njegovim-likom-rijec-je-o-nesretnim-ljudima-i-sredinama-20190304>

16 sdss.hr: *Pocijepani plakati i na njima ispisane poruke mržnje* <https://sdss.hr/pocijepani-plakati-i-na-njima-ispisane-poruke-mrznje/>

17 Index.hr: *U Rijeci uništeni plakati na kojima je Pupovac odgovorio vandalima* <https://www.index.hr/vijesti/clanak/u-rijeci-unisteni-plakati-na-kojima-je-pupovac-odgovorio-vandalima/2086680.aspx>

18 24sata: *Plakati sdss-a bili su test. Na kojem je Hrvatska gadno pala* <https://www.24sata.hr/kolumne/plakati-sdss-a-bili-su-test-na-kojem-je-hrvatska-gadno-pala-630520>

19 Telegram.hr: *Načelnik Rugvice, HDZ-ovac, na Facebooku je lajkao ustaški pozdrav. Naravno, kaže da je bilo slučajno* <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/nacelnik-rugvice-hdz-ovac-na-facebooku-je-lajkao-ustaski-pozdrav-naravno-kaze-da-je-bilo-slucajno/>

20 Telegram.hr: *Hos-ovci ni danas nisu iznevjerili; opet su si malo vikali 'Za dom spremni'. Kažu, za svoju 'NDH'* <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/hos-ovci-ni-danas-nisu-iznevjerili-opet-su-si-malo-vikali-za-dom-spremn-i-kazu-za-svoju-ndh/>

21 Večernji list: *Incidenti: maturanti vikali 'za dom spremni' i pisali ustaške grafite* <https://www.vecernji.hr/vijesti/incident-u-zagrebu-maturanti-vikali-za-dom-spremn-i-nosili-sporne-majice-1247131>

22 N1: *HVIDRA se opet oglasila o Pupovcu, kažu da sije mržnju prema hrvatskom narodu* <http://hr.n1info.com/Vijesti/a445841/HVIDRA-se-opet-oglasila-o-Pupovcu-kazu-da-sije-mrznju-prema-hrvatskom-narodu.html>

23 Novosti: *Penava na pod bacio vukovarski Statut na ćirilici i zaprijetio Srbima* <https://www.portalnovosti.com/penava-na-pod-bacio-vukovarski-statut-na-ćirilici-i-zaprijetio-srbima>

24 Jutarnji list: *KOLINDA GRABAR-KITAROVIĆ NA TWITTERU 'Ovo je jedina prava odluka!'* <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/>

kolinda-grabar-kitarovic-na-twitteru-ovo-je-jedina-prava-odluka/9562328/

25 Novi list: *Keleminec došao pred snv-om s natpisom "Krvavi Srb": Traži zabranu obilježavanja dana ustanka* <http://novilist.hr/Vijesti/Hrvatska/Keleminec-dosao-pred-snv-om-s-natpisom-Krvavi-Srb-Trazi-zabranu-obiljezavanja-dana-ustanka>

26 Index.hr: *Ivan Đakić komentirao sliku ustaše i mrtvog Srbina na svom Fejsu* <https://www.index.hr/vijesti/clanak/ivan-djacic-komentirao-sliku-ustase-i-mrtvog-srbina-na-svom-fejsu/2054967.aspx>

27 Srbi.hr: *Napadnut učenik srpske smene Tehničke škole u Vukovaru* <https://srbi.hr/napadnut-ucenik-srpske-smene-tehnicke-skole-u-vukovaru/>

28 Slobodna Dalmacija: *'Ja sam Crnogorac, nisam Srbin', vikao je napadnuti vaterpolist iz mora: napadači ga nazivali četnikom* <https://slobodnadalmacija.hr/vijesti/hrvatska/39-ja-sam-crnogorac-nisam-srbin-39-vikao-je-napadnuti-vaterpolist-iz-mora-napadaci-ga-nazivali-cetnikom-588350>

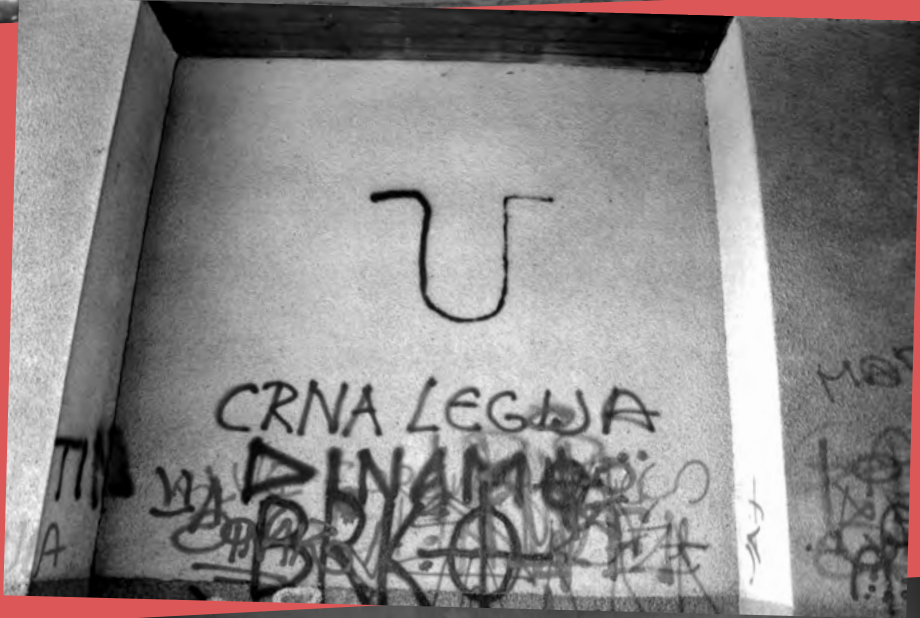
29 Novi list: *'Vrbnički Srbi, doći ćemo i zapaliti vam grad': O brutalnosti svog službenika oglasila se policija* <http://www.novilist.hr/Vijesti/Crna-kronika/Vrbnicki-Srbi-doci-cemo-i-zapaliti-vam-grad-O-brutalnosti-svog-sluzbenika-oglasila-se-policija>

30 Novosti: *Preminuo premlaćeni Radoje Petković* <https://www.portalnovosti.com/preminuo-premlaceni-radoje-petkovic>

31 24sata: *Nasilnici prebili četiri sezonska radnika: Urlali 'Tko je Srbin?!'* <https://www.24sata.hr/news/uzas-na-supetru-nasilnici-su-pretukli-cetiri-sezonska-radnika-633783>

32 Dalmatinski portal: *SEZONCI IZVUKLI DEBLJI KRAJ: U Supetru napali Srbe iz Vukovara* <https://dalmatinskiportal.hr/vijesti/napadnutno-pet-mladih-osoba-u-supetru-uhicena-dva-mladica-osumnjicena-za-napad/46749>

- 33** N1: *Gradonačelnica Supetra zbog napada na sezonce povlači donaciju "Torcida kupu"* <http://hr.n1info.com/Vijesti/a409629/Gradonacelnica-Supetra-zbog-napada-na-sezone-povlaci-donaciju-Torcida-kupu.html>
- 34** Index.hr: *Pretučen Jovica iz Ljubav je na selu* <https://www.index.hr/magazin/clanak/pretucen-jovica-iz-ljubav-je-na-selu/2100383.aspx?fbclid=IwAR0aT5zzKY4KzICc0SCGDraJvshpNR33Yz0sfctnR9By1vdHg7DwSfhHY>
- 35** HRT vijesti: *Vlasnik kafića: Uletjeli su s fantomkama, šipkama, daskama, letvama, počeli razbijati, tući* <https://vijesti.hrt.hr/536513/incident-kod-knina-maskirani-napadaci-upali-u-kafic-i-pretukli-gostekoji-su-gledali-utakmicu-crvene-zvezde>
- 36** Index.hr: *Pupovac za Index o napadu: "15 ljudi s fantomkama ne upada slučajno u selo"* <https://www.index.hr/vijesti/clanak/pupovac-za-index-o-napadu-15-ljudi-s-fantomkama-ne-upada-slučajno-u-selo/2110459.aspx>
- 37** Telegram.hr: *Srbe u Hrvatskoj mlate, gađaju kamenjem, psuju. Čitali smo presude, neke su nevjerovatno mučne* <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/srbe-u-hrvatskoj-mlate-gadaju-kamenjem-psuju-citali-smo-presude-neke-su-nevjerovatno-mucne/>
- 38** 24 sata: *'Strah nas je! Netko nam noću dolazi u selo i pali naše kuće...'* <https://www.24sata.hr/news/strah-nas-je-netko-nam-nocu-dolazi-u-selo-i-pali-nase-kuce-630630>
- 39** Telegram.hr: *Koliko je još nasilja protiv Srba potrebno da bi premijer prepoznao problem?* <https://www.telegram.hr/price/koliko-je-jos-nasilja-protiv-srba-potrebno-da-bi-premijer-prepoznao-problem/>
- 40** N1: *"Crkva i veteranske organizacije, kada je HDZ u oporbi, destabiliziraju vlast"* <http://hr.n1info.com/Vijesti/a477553/Crkva-i-veteranske-organizacije-kada-je-hdz-u-oporbi-destabiliziraju-vlast.html>
- 41** www.coe.int/ecri
- 42** <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/185.htm>
- 43** Jeremy Waldron, *The Harm in Hate Speech* (Harvard University Press, 2012), str. 3.
- 44** Mitja Velikonja, *Post-Socialist Political Graffiti in the Balkans and Central Europe* (London: Routledge, 2020), str. 109.

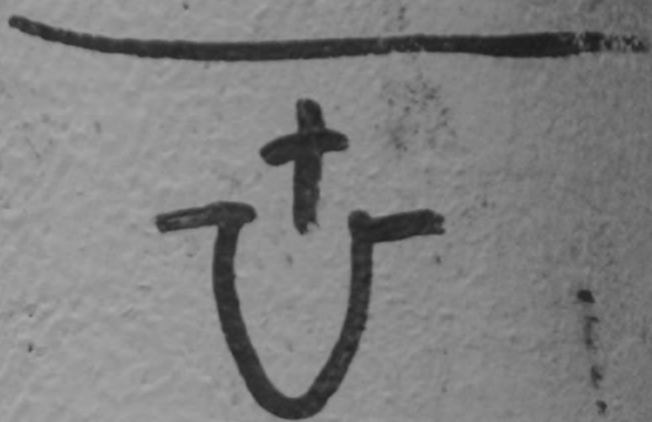

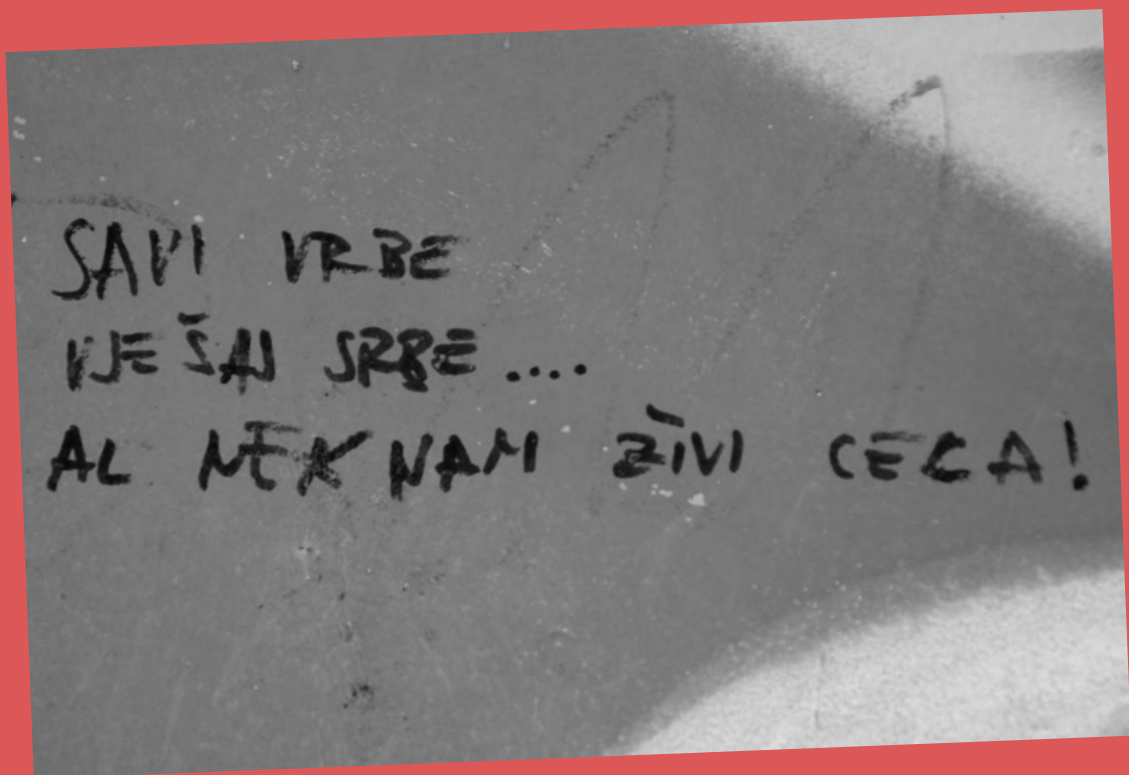
OSKY

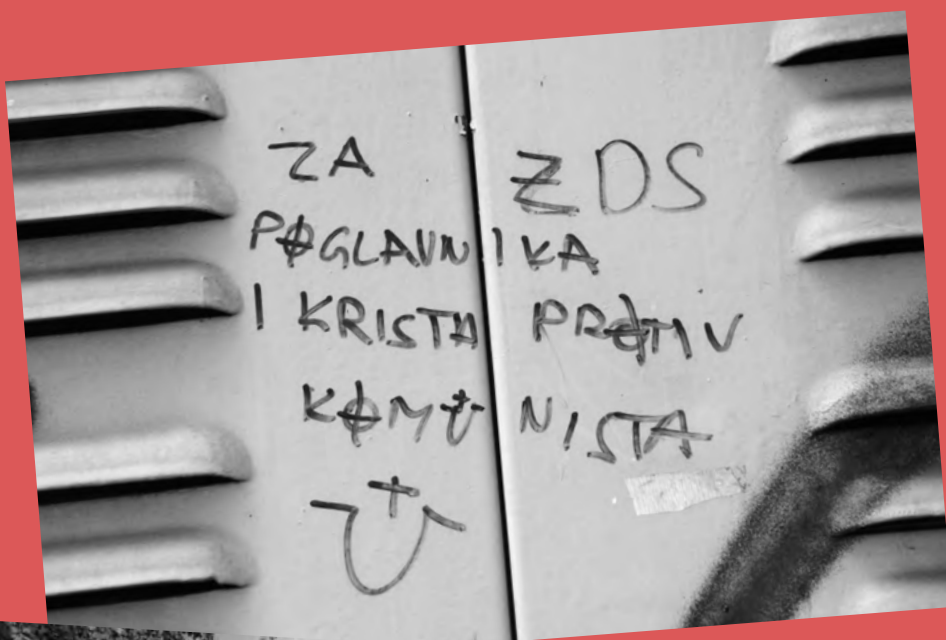
VOTI

BOJ SE
BIXE. BIXE
USTASKI SE
BARJAL VIL

LUNATYS
VRAJCE

JASENOVAL
GDADISKA
STABA

THON

L

D

MR

ON

T

N

#UBIJ
SRBINA

25%
NA SVE
L'ORÉAL PROIZVODE
DEKORATIVNE
KOZMETIKE

PRILIKE
UŠMINKANE
DO ZADNJEG
DETALJA

L'ORÉAL
PARIS

La Petite
Palette

the match

the match

MAKOVI
MESARI
PITJE

SNV Bulletin #19

*Historic Revisionism,
Hate Speech and Violence
Against Serbs in 2019*

Introduction

In May 2019, the Independent Democratic Serb Party (SDSS) participated in the campaign for the European Parliament elections. The SDSS is the leading Serb party in Croatia, which currently has three MPs in the Croatian Parliament. The SDSS decided to run in the elections in the situation where the entire country was a single election unit and where it would have had to win a minimum of 5% votes to gain a mandate in the European Parliament. It was a step forward, whereby a minority party entered the arena to fight for its representative in the European Union with several great slogans, wittily combining Cyrillic and Latin script and sending a message that Serbs have a place in Europe and that the European Union's expansion to the Western Balkans should be one of the priorities of the European politics. The SDSS's central slogan in the campaign was "Do you know what it is like to be a Serb in Croatia?" The question echoed from many SDSS billboards and the answer soon imposed itself in the form of acts which are the topic of this Bulletin. The level of various inflammatory messages, threatening and hate messages which soon appeared on these billboards in the amount unseen on billboards of any other party, made SDSS's campaign successful and its political goal was achieved. In the end, although the SDSS did not win enough votes to gain a representative in the European Parliament, it certainly received an answer to the seemingly rhetorical question: "Do you know what it is like to be a Serb in Croatia?"

The answer to this question, both directly and indirectly, did not arrive only during the campaign but through a series of public speeches in 2019. It could be argued that everything started with a scandalous Facebook post by Ivan Đakić, son of the HDZ (Croatian Democratic Union) MP Josip Đakić, and the inflammatory speeches by the Vukovar Mayor Ivan Penava, which were the first to spark a wave of physical violence. The worst among these incidents took place in Uzdolje in the municipality of Biskupija outside Knin at the end of August, and bore the traits of a terrorist attack. Therefore, 2019 was the year which was marked -- more than any other since the Bulletin has been recording cases of historic revisionism, hate speech and violence against Serbs -- by serious physical attacks. These attacks can also be interpreted as a practical realisation of the earlier inflammatory and malicious media appearances by public personalities and campaigns via the Internet, television and print media, which continued to promote ideas that had been granted legitimacy and to send messages of intolerance and ethnic exclusion.

Aside from the SDSS's campaign for the European elections, there was another important campaign in 2019 — that of the Serb National Council (SNC) and the Joint Council of Municipalities (JCM), entitled “So we could understand each other better” (in Cyrillic script)¹ with the aim to remove the stigma hanging over the Cyrillic script. After a series of events over the years, particularly in Vukovar, this stigma became one of the main political topics turning ethnic identities into political ones. One of the elements of this campaign were billboards with the names and slogans of the three leading presidential candidates — Kolinda Grabar Kitarović, Zoran Milanović and Miroslav Škoro — written in Cyrillic. The ensuing reactions — the feeling of confusion and of being provoked — were a sufficient indication of how much this society needed a campaign to rehabilitate a script which does not belong only to the heritage of the Serb people in Croatia, which is unjustly declared as the script of the aggressor, and equated exclusively with Serbs in Croatia. After the aggressive anti-Cyrillic protests in 2013, the issue of the script was again brought to the fore six years later, showing that this topic, opened several years ago, had not been concluded and that we have made no progress at all but have instead regressed.

In this sense, 2019 confirmed two things: firstly, that the treatment of Ustasha insignia and anti-Serb rhetoric as something ‘normal’ is indeed present in everyday reality and secondly, that problems of the Serb community in Croatia need to be addressed through a policy which is progressive and emancipatory in its contents. Increasing physical violence in 2019 surpassed other negative tendencies which were also either on the rise or stagnating. In any case, it would be difficult, if not impossible, to say that the situation had improved — it had deteriorated because the effects brought about by years of hate speech had turned very dangerous.

There are three key issues the Bulletin for the year 2109 is trying to highlight. First, it is rehabilitation and legalisation of Ustasha greetings and insignia, which includes general relativization of the so-called Independent State of Croatia's (NDH) heritage and expulsion of the antifascist heritage. Second is the anti-Serb campaign led by some high political institutions and quasi-political pressure groups, trying to demonize the Serb heritage in Croatia (such as the Cyrillic script), who are using this avenue to attack the legal and legitimate policy of the Serb minority in Croatia and its institutions. Thirdly, there has been increase in the number of serious physical attacks against Serbs in Croatia, some of which had the markings of terrorist attacks and some ended in fatalities. It is our intention to show how all these three issues are interconnected and how it is impossible to separate activities of the highest political instances and parts of the academic community from

the hooliganism and savage behaviour of street chauvinist gangs. This is a sort of a silent alliance between the “top and the bottom”, where groups involved in isolated incidents serve to do the “dirty” and violent work for those who are not allowed to do it so explicitly.

This Bulletin intends not only to point out occurrences of historic revisionism, hate speech and violence against Serbs and reduce them to short articles in newspapers' crime columns or examples of someone's bad behaviour; but to analyse all these phenomena as a whole which can then be explained socio-politically.

CASES OF HISTORIC REVISIONISM, HATE SPEECH AND VIOLENCE AGAINST SERBS	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Graffiti and insignia containing hate speech and ethnic intolerance	8	14	26	35	33	40
Hate speech and ethnic intolerance at sporting events	4	8	20	14	12	16
Hate speech and ethnic intolerance in the media	8	21	42	40	43	37
Hate speech and ethnic intolerance on social networks	5	10	28	31	38	32
Public events marked by intolerance against Serbs	9	31	53	52	52	51
Ethnic intolerance and historic revisionism in statements by public persons	9	37	42	52	56	55
Offences and threats against Serbs and Serb institutions in RC	7	20	62	107	105	115
Physical attacks (number of persons attacked)	5	9	16	11	5	25
Damaged, destroyed and stolen property belonging to private persons and Serb institutions	6	9	17	16	15	11
Damaged and destroyed antifascist monuments	7	13	17	17	19	16
Damaged and destroyed bilingual plaques	8	8	2	4	3	2
TOTAL	82	189	331	393	381	400

Overview and Data Analysis for 2019

In this Bulletin, the same as in the previous years, we have analysed cases of historic revisionism, ethnically motivated violence and hate speech directed against Serbs in the year 2019. The data was collected by the SNV and the SDSS caucus in the Croatian Parliament, both through individual reports and information published in the media.

Since there were many individual cases, we have used examples which are treated as a single summary case according to the location where they were registered (i.e. we did not record all the graffiti promoting hate speech and intolerance in the streets of all Croatian cities and towns). The same methodology was used in the treatment of the media — because of the large amount of content displaying all the aforementioned negative phenomena, and which some right oriented media (mostly portals) produce almost on daily basis, each of them has been treated as a single case. When it comes to televisions which broadcast such content in various shows, the measuring unit is one show (e.g. if one tv channel has three shows with disputed content, and each of those usually has a lot of such content, the measuring unit is not every single case but the show as a whole.) Also, the table contains only the more radical examples of verbal violence on portals and social networks whose authors are public persons.

Although the emphasis of this Bulletin is on the three issues mentioned above, recording cases according to given categories remained the same in order to make it possible to follow and compare tendencies from previous years since the first Bulletin was issued. The processing and analysis have additional analytical-interpretative dimensions with an emphasis on the thematic character in order to better present the entirety of the problem instead of boiling it down to a sum of individual cases.

The overview was divided into several thematic units with several subchapters and the accompanying interpretation of each example that was singled out. Here we find examples of threats, insults, physical attacks, statements and negative campaigns promoting historic revisionism, interethnic hatred and intolerance and inciting violence against Serbs. The record is somewhat flawed as much of this remains unreported, because of the lack of trust in the institutions. Not every case, but only the most blatant and the most representative ones are represented here, and the table above presents the summary number of cases by categories.

The thematic units in this Bulletin are the following:

- /1 elements of historic revisionism, hate speech or promotion of ethnic intolerance in public space, including statements and acts of public persons (in the table: 1., 2., 3.,4., 5., 6.)
- /2 verbal threats and insults (in the table: 7.)
- /3 physical attacks (I the table: 8.)
- /4 damage, destruction and theft of property (in the table: 9., 10., 11.)

The bulletin ends with the Conclusion, which summarizes everything mentioned above, and the Addendum, which includes a list and a short description of legal acts and decrees relevant for the regulation of historic revisionism, hate speech and incitement of violence.

/1 Elements of Historic Revisionism, Hate Speech or Promotion of Ethnic Intolerance in Public Space

/1.1. Inappropriate graffiti and insignia

Facades of Croatian cities and other settlements are full of graffiti glorifying Nazism and the Ustasha and promoting hatred against Serbs. The fact that they are now increasingly taking a form of a direct threat adds another dimension to this phenomenon, e.g. instances when graffiti appear on a private house and the owner is of Serb nationality as was the case with the house of a Serb in Našice (Slavonia) at the beginning of December.² In August close to the Day of Victory, Homeland Thanksgiving and Croatian Veterans, when anti-Serbs tensions usually intensify, graffiti with similar content appeared in Rijeka and in some settlements in the Dalmatian hinterland, such as Ervenik.³

Apart from displaying Nazi and Ustasha symbols and threats against Serbs in the form of writings on public and private facades, one dimension of inappropriate graffiti refers to the usage of the word “Serb” as offense against certain social groups or professions which are for some reason considered enemies — e.g. “Journalists — Serbs”, which ap-

/ Graffiti in the Zagreb's suburb of Sesvete with the signature of a of football fan group

/ Message to journalists and Serbs on the façade of a residential building in Zagreb

peared on several locations in Zagreb at the time when many threats were sent to various journalists and newsrooms. Desecration of anti-fascist monuments and memorials with Ustasha symbols is yet another dimension of negative phenomena on facades, which ties in consistently with the other graffiti.

Many incidents with graffiti were recorded in Split, often connected with the attack on water-polo players, e.g. the continued appearance of slogans like “Maks's butchers” [a reference to feared Ustasha units led by notorious Maks Luburić] and “I hate school and Serbs”. For example, at the start of July, a car with Belgrade plates was sprayed

/ Graffiti on a school in Split soon after the assault on Serbian water polo players on the Split waterfront

/ This graffiti appeared on several locations in Split following the assault on water polo players from Serbia

and the message was a direct threat: “Kill the Serb”.⁴ The paradox of the case lies in the fact that a week later, it turned out that the car was rented in Belgrade by a Dutch citizen who was using it to tour the Balkans.⁵ Regarding graffiti “signatures” in Zagreb and in Split, we have noted an increase in chauvinist messages by football fans and street gangs who consider themselves the defenders of national pride and honour.

/1.1.1. Threats against Milorad Pupovac in the form of graffiti

A special dimension of inappropriate graffiti is found in graffiti and insignia containing direct threats against concrete persons, e.g. MP Milorad Pupovac. Thus, at the beginning of December in Zagreb's quarter of Čerνομerec (Slovenska street) a gruesome graffiti appeared on the façade of one of the buildings — a drawing of gallows under which it was written “Pupovac”.⁶ Next to this graffiti, a word “ACAB” (All Cops Are Bastards) was also sprayed. In the following days, graffiti with the same content appeared on several locations in the vicinity of the first one.

/1.2. Sporting events

Except for very common chauvinist outbreaks of football fans at stadiums, the year 2019 was especially marked by the activity of Torcida, fans of football club Hajduk from Split. Their activities were not limited to an explosion of chauvinist graffiti in Split following the attack on Serbian water-polo players and participation in a group attack on Serbs in Uzdolje, but there also messages from the stands, where we repeatedly saw banners with “Max's butchers” (Yet another proof that this graffiti was not an accidental or individual incident), and the photograph is telling even without a comment.

/1.3. Media

/1.3.1. Internet portals and broadcasts

The Podcast Velebit on YouTube again stood out with the amount of anti-Serb propaganda, historic revisionism and hate speech against Serbs. One case from the beginning of October merits to be highlighted, when the HDZ's Ivona Milinović (Rijeka City Assembly's President of the Minorities Committee, who was later replaced) who reacted to Torcida's public criticism by saying that Rijeka was a "Serb city". She said: "I have nothing against football supporters' folklore. But I do object to what Torcida are currently doing. They are harming Croatia. It is really misplaced to sing such songs and provide Pupovac with arguments so he can tomorrow moan that Croatians are fascists. But if we are going to be impudent, people should know that there are 6,5% Serbs in Rijeka. We do not need any willow trees [a reference to WWII rhyming insult that Serbs should be hanged from willow trees]. Perhaps (they need willows) in some villages in Dalmatia where Serbs make up 30 — 40%".⁷ Milinović was later reprimanded by her own party, but the fact remains that the party obviously tolerates such things. It is also obvious that there is a big problem with the football fan subculture, where there is a race to the bottom in who will hate Serbs more, or who can be better accused of having some ties with Serbia. Chants like "Rotten Rijeka, you are full of Serbs", as well as Milinović's reaction, speak volumes about it.

When it comes to portals, we must emphasize the frequent and tendentious writing of the Narod.hr, the official portal of the clerical-nationalist association 'In the name of the family'. This portal has for years led

a continuous campaign against Serb institutions in Croatia, but also against any progressive and modernistic ideas. One of their columnists who are the main generators of such rhetoric, is Marcel Holjevac, who made a creative but unwitty remark on the scandalous burning of the “effigy” with Milorad Pupovac's image in Kaštela, near Split.⁸ On the other hand portal Direktno.hr, which declares itself as conservative, still has authors of varied profiles. We should single out the column by the attorney Zvonimir Hodak, entitled *Lijeva naša — Our left one* — (a word-play on the Croatian anthem *Lijepa naša*, Our beautiful one) where he continuously denounces a number of public persons from politics and the media and accuses them of being anti-Croatian or transgressing against some statehood dogmas.

Hodak's columns are an example of a denouncing and hate-mongering journalism and they appear on other portals with wider readership under the guise of “freedom of expression” and “pluralism”.

As regards other portals, we see no need to single out individual articles or columns, instead we will simply list the following: Maxportal, Dnevno.hr. (along with the associated newspaper 7Dnevno), Nacija.hr, нkv.hr (Portal of the Croatian Cultural Council), Kamenjar.com, Dragovoljac.com, Braniteljski portal, Hrvatsko nebo, Tjedno.hr, Hop.com.hr

/1.3.2. Television channels

Political show *Bujica*, authored by the notorious Velimir Bujanec, which is broadcast three times a week and carried by several local TV stations, z1 being the largest one — holds its customary place in this Bulletin. Bujanec's show abounds in anti-Serb propaganda and highly inflammatory messages, which then have consequences in real life.

Vinkovačka tv has a show called *Demokracija*, where viewers (usually the same circle of people) call in and use hate speech. This is tolerated and even encouraged by the anchor, Tatjana Markić. Ahead of the Operation Storm Day on 5 August, the anchor stated the following: “Where are our politicians in certain moments? When we need them to address us, when we need their strength, when we need to see Pupovac cut down to size so that we can shut his mouth once and for all?”⁹

/1.3.3. Print media

Hrvatski tjednik (*Croatian Weekly*), the most prominent extremist newspaper, which distinguished itself several times in 2019 as being one of the most intense generators of hatred and intolerance. For this purpose, we should single out two most critical and dangerous moments — the

first one regards inflammatory propaganda at the very start of year when it had a frontpage suggesting that Milorad Pupovac was responsible for the murder of doctor Ivan Šreter.¹⁰ The picture features photo montage of Šreter's head in Milorad Pupovac's blood-covered hands. This morbid cover with the accompanying text sparked reactions in the media. It was published at the same time when Ivan Đakić posted on his Facebook profile a photo of an Ustasha soldier holding the severed head of a Serb soldier. The second case, politically the most dangerous and controversial one, regards the interview of the then President Kolarova in early August, where she announced her bid for re-election in the upcoming presidential ballot.¹¹ In the interview conducted by the weekly's editor-in-chief, she relativized the role of Ante Pavelić [leader of WWII Nazi-allied Croatia] and pandered to the editor-in-chief's inflammatory and filo-fascist rhetoric. To provide a context, it should be mentioned that former President Grabar Kitarović, with her contamination of public space, significantly contributed to the creation of a social atmosphere that generated many of the problems we have been discussing in this Bulletin for several years. One could say that the contamination of the public discourse started with the President's well known reply to Milorad Pupovac at the beginning of 2016, when she said that minorities and prominent intellectuals have only themselves to blame for the attacks, because they have been "provoking".

Hrvatski tjednik continuously called out many members of non-government organisations and opposition, but also government politicians and public intellectuals for "greater Serbian" leanings and treason against Croatian people. We have included its several front pages:

/ Left: front page following celebration of the Orthodox Christmas ("Which Christmas is worshipped by privileged pagans"), right: cover which suggests Milorad Pupovac's responsibility for the murder of Ivan Šreter ("Horrible truth. Will State attorney Dražen Jelenić call Pupovac, after 30 years, to explain his role in the murder of Doctor Ivan Šreter?")

/ Left: front page which denounces greater Serbian leaning (“Five riders of Apocalypse. Their hatred and fight against the greeting ‘For homeland ready’, under which Vukovar was defended and their protection of the aggressor’s symbol of five-pointed star is at the level of obsessive-compulsive disorder”), right: front page criticizing Milorad Pupovac for supporting greater Serbia, following his statements after brutal attacks on Serbs in Dalmatian hinterland (“Terror by Greater Serbian lunatic against all of Croatia”)

/1.4. Public actions

/1.4.1. Activities of Vukovar Mayor Ivan Penava

The year was marked by intense continuation of anti-Serb campaign on the part of the Vukovar mayor Ivan Penava under the guise of punishing war criminals who have not yet been brought to justice. But instead of acting through state institutions, Ivan Penava chose the strategy of public lynch and used the media to incite anti-Serb feelings and attacks against Serbs in Vukovar. The pretext for his press conference where he spoke of Vukovar as the “epicentre of greater Serbian aggression” was the alleged refusal by Serb students at a local football match to rise while the Croatian anthem was played. Penava made a presentation for the press entitled “Continued presence of greater Serbian politics in Vukovar”. Penava used the event at the Vuteks football playground to depict one third of the city’s population as greater Serbs. Playing the video where faces of underage students were visible constitutes a breach of the Convention on the Rights of the Child, but is also directly linked with the physical assault on a middle technical school student one day later. At the press conference, Penava also showed screenshots of Facebook profiles which contained text in Cyrillic script.¹² During the rest of the year, Penava continued to fuel interethnic tensions in Vukovar, mostly through an anti-Cyrillic campaign and the lack of implementation of the Constitutional Act on the Rights of National Minorities. The president of the Constitutional Court, Miroslav Šeparović, condemned the lack of the law’s implementation by saying that decisions of the Constitutional Court had to be respected.¹³

Vukovar was again an exception to the rule. Ivan Penava's acts will be further discussed in the part about physical assaults and in the part about problem with plaques in Cyrillic script.

/1.4.2. Burning of effigy with Milorad Pupovac's image at the carnival in Kaštela

At the carnival in Kaštela, participants burned an effigy representing Milorad Pupovac, the leading representative of Serbs in Croatia, and ridiculed Serbian water-polo players' flight and jump into the sea. On two occasions — first in Kaštel Sućurac and then in Kaštel Stari, an effigy with the image of Milorad Pupovac was set alight. It represented "krnje", who according to the folk tradition is "guilty" for all the troubles of the local population in the previous year. Some local citizens who had organized the carnival procession brought a huge effigy depicting Milorad Pupovac dressed in traditional Serbian garb and peasant shoes and playing a fife, while another effigy, with the face of Prime Minister Andrej Plenković, is dancing to his music. After that, "krnje" was burnt.¹⁴ Mocking the recent attack against the Serb water-polo players on the Split waterfront was also part of the festivities. Milorad Pupovac reacted by saying that those were "unfortunate people and areas".¹⁵

/1.4.3. The SDSS campaign for elections for the European Parliament

During the pre-election campaign for the European Parliament in May, on several occasions and in different locations, the SDSS billboards were desecrated with hate message ("Kill Serb", "Slaughter Serb children") and Ustasha symbols. Such events were most frequent in Zagreb, Split, Sisak and Rijeka.¹⁶

The SDSS replied to hate messages with another message: "Thank you for destroying our billboards, you were a part of our campaign", to which chauvinists who have not been identified, responded with yet another wave of hate graffiti.¹⁷ Many reporters and columnists agreed that the SDSS's campaign, although it did not result in any mandates in the European Parliament, was one of the cleverest and most successful ones, although Croatia had failed the test of campaigning.¹⁸

/1.4.4. Cases of failure to prosecute Ustasha greeting "For homeland ready"

Apart from the continued anti-Cyrillic campaign and failure to implement appropriate laws, there has been one more example where we witnessed a grave breach of the law and of basic constitutional values, and this is failure to prosecute the Ustasha greeting "For the homeland

ready". This indicates an inconsistent court practice which is certainly a consequence of the sluggishness of high politics in this respect and confused messages sent out by highest officials. This is a continuation of a never-ending saga which culminated in the unsuccessful establishment of the Council for facing consequences of undemocratic regimes, when the situation regarding the Ustasha greeting became even less clear. In other words, the greeting "For the homeland ready" has been legalized both covertly and openly, and its wide use has been encouraged. In such circumstances, many public persons used it frequently and lightly, and some of them apologised only after they were called out in the media, trying to justify themselves by explaining what they had really meant, like the mayor of Rugvica did.¹⁹ As in previous years, this greeting was part of the repertoire of extreme groups at the celebration of the Victory Day, and the Day of Homeland Thanksgiving and Croatian veterans on 5 August in Knin. HOS members led by Marko Skejo marched through Knin shouting the Ustasha greeting and were not sanctioned in any way.²⁰ Perhaps the cause for most concern was the annual event where high school students shout this greeting, year after year, during the informal celebration of their graduation called 'Norijada'. This has been registered in several cities, but it was visible the most in Zagreb and Rijeka.²¹

/1.4.5. Orchestrated campaign against Milorad Pupovac because of his statement about the NDH

Prompted by the wave of violence against Serbs during the summer and particularly the last assault in Uzdolje, Pupovac said in a statement that he "does not want for Croatia to share the fate of the NDH". Media and politicians were quick to wrongly and tendentiously interpret his words and claim that he had "compared Croatia to the NDH". Following this statement, given in the context of attacks against Serbs in Uzdolje near Knin, there were violent reactions by government officials, part of opposition, right-wing organisations, civil society and part of the media. The most persistent was HVIDRA (Association of disabled Croatian war veterans) which in such cases functions as a veto-player in the society, i.e. as a para-political organisation which exerts pressure on the authorities and other politicians to maintain the *status quo* when it comes to issues from Croatia's recent past. In this case, HVIDRA openly requested legal action against Milorad Pupovac, stressing that one of his "transgressions" was a breach of the Declaration on Homeland War.²² The same as the year before, they demanded a debate about Milorad Pupovac in the Croatian Parliament, but after some time the harangue died down.

/1.4.6. Non-implementation of the Constitutional Act on the Rights of National Minorities in Vukovar

A special segment of the Vukovar mayor Ivan Penava's activity is his deliberate failure to implement the Constitutional Act on the Rights of National Minorities, specifically the part related to the usage of the Cyrillic script. At the Vukovar city council session on 18 October, Penava demonstratively dropped the Vukovar City Statute written in Cyrillic on the floor when the president of the Vukovar SDSS, Srđan Kolar, handed it to him.²³ Penava's act was followed by the applause from some city councillors and the usual comment about an "act of aggression". Having a statute in the minority language and script was part of the already mentioned SNV and ZVO campaign "So we could understand each other better".

The year 2019 was generally marked by rising controversy related to bilingual plaques in Vukovar, which should not be happening because it is only a matter of implementing Croatian laws. But the President of the Republic also contributed to relativization of state laws and disputed Serb national minority's rights in Vukovar by defending Marijan Živković, the man who was alleged to have smashed Cyrillic plaques in 2013, but the Municipal state attorney did not prosecute him.²⁴

/1.4.7. Miroslav Škoro's presidential campaign

Miroslav Škoro conducted most of his presidential campaign via Velimir Bujanec's *Bujica* show. This show allowed him to reach a wider audience and launched him as the "new face" in politics. On many occasions the show attempted to cover up Škoro's decidedly nationalist character, e.g. through skits by the rightist comedian Željko Pervan. But one of the leitmotifs of his campaign was the statement that the SDSS should be banned and the anchor, Velimir Bujanec, was very helpful in the interpretation of this idea. Although Škoro later tried to distance himself from this statement, the fact remains that he had allowed this type of interpretation and it had reached the ears of many new supporters. At a political gathering in Novi Zagreb, Škoro said that "Jasenovac [WWII concentration camp] should be dug up to "find out the truth". During the campaign, he also said that as a president, he would pardon war criminal Tomislav Merćep. He later backpedalled and explained that he would do it on account of "Merćep's illness", but many political actors have already condemned both the statement and the political intent. Škoro did not manage to get into the second round of presidential elections, but he is going to try to use his solid result (almost one quarter of all votes in the first round) as political capital for the parliamentary elections.

/1.4.8. Activity of Autochthonous - Croatian party of rights

Autochthonous - Croatian Party of Rights (A-HSP) led by Dražen Keleminec was responsible for several incidents, which included the already traditional protests in front of the SNV's seat in Zagreb, threats via e-mail and attempts to prevent the annual celebration of the Uprising Day in the village of Srb. One week before the celebration of the Uprising Day on 20 July, Keleminec's fellow party members gathered in front of the seat of the Serb National Council in Gajeva street in the centre of Zagreb, demanding that the "Chetnik party in bloody Srb" be banned.²⁵

/1.5. Social networks

The highest level of hate speech can be seen on social media and for the needs of this Bulletin we have highlighted two incidents which stand out in terms of how they treated Serbs in Croatia and their political representatives.

Ivana Brkljačić

14. Februar um 20:42 · 🌐

Imam dojavu...LGBT zajednica šuti jer se opskrbljuju limunima...👍👍👍! Go Pupi Go!!!! #limunattack #limunijada

/1.5.1. Case of Ivan Đakić

At the very beginning of the year, the son of HDZ MP Josip Đakić, Ivan Đakić, posted on the Orthodox Christmas Day on his Facebook page a profile photo with the Ustasha soldier holding a severed head in his hands. He was later detained and pronounced guilty. Although the young Đakić apologised, he continued to behave as before.²⁶

/1.5.2. Ivana Brkljačić's case

In February, renowned athlete Ivana Brkljačić 'spiced up' the year with her statuses on social media. On Facebook, she ridiculed the attack on Milorad Pupovac which took place in the Autumn of 2018. She also wrote a post mocking the victims of Jasenovac, and another where she called Pupovac a "scoundrel". The latter post was prompted by Pupovac's speech in the Croatian parliament, where he spoke critically of the anti-minority referendum initiatives launched in the spring of 2018.

/2 Verbal threats and insults

Many comments below articles in more or less popular media openly called for the killing of Serbs and their political representatives in Croatia. For this Bulletin, we have included examples from the portals Direktno.hr, Index.hr and Večernji list.

direktno • Direkt • Domovina • Zagreb • EU i svijet • Razvoj • Sport • Život

 Marko Tomic
Međunarodnim institucijama se moramo mi obratiti i požaliti na Pupijevo djelovanje.
Sviđa mi se · Odgovor · 3 min

 Šiljo Šević
Jebem mater Tebi i istim tim institucijama.govno četničko.Jednako tako onima što te drže u vlasti i pri vlasti.
Sviđa mi se · Odgovor · 2 min

 Facebookov dodatak za komentare

INDEXHR NASLOVNICA VIJESTI SPORT MAGAZIN OGLASI OSTALO

 Vlado Vuri
Pa do kada će nas "ovaj bre pupovac " maltretirati i ismijavati bez kazne ? Pa čija je ovo država ? Ovo je HRVATSKA i time je sve jasno ! Tko ne poštuje domični narod i obilježja Hrvatske , tko ne poštuje HRVATSKU himnu , a pašu mu samo HRVATSKE KUNE , neka istog trena napusti našu zemlju , pa makar on bio i srbini i nek uživa u zemlji koju drži svojom , a nama sigurno neće nedostajati ! Mi Hrvati gdje god bili na kugli zemaljskoj , postujemo uvijek ljude i običaje zemlje u kojoj živimo , dok je sve to za ovog zlotvora pupovca i njegovu bratiju ATOMSKA FIZIKA ! BRAVO GRADONAČELNIČE V U K O V A R A !
Sviđa mi se · Odgovor · 3 · 26 min

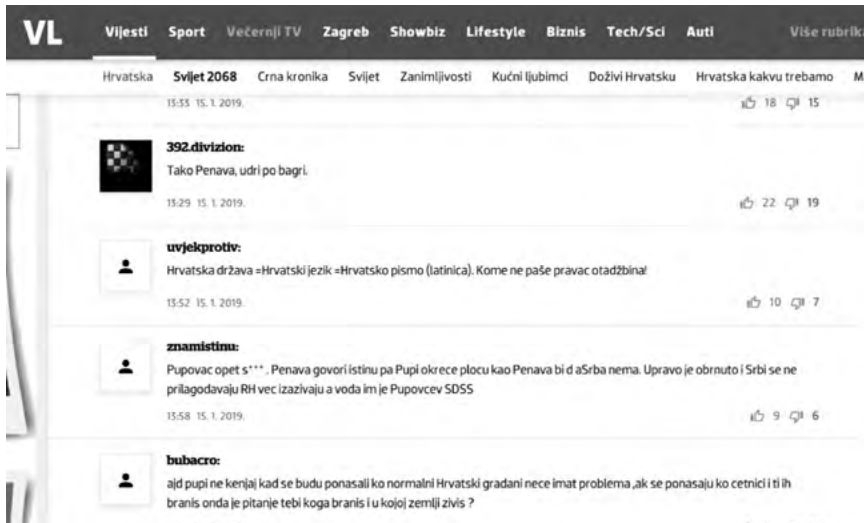
VL Vijesti Sport Večernji TV Zagreb Showbiz Lifestyle Biznis Tech/Sci Auti [Više rubri](#)

Hrvatska **Svijet 2068** Crna kronika Svijet Zanimljivosti Kućni ljubimci Doživi Hrvatsku Hrvatska kakvu trebamo

 orao21:
Kadja tuži kadja sudi. Velikosrpska vlast u Hrvatskoj podpomognuta s domaćim jugoslavenima u obliku HDZ -a.
1 12:56 15. 1. 2019. 57 42

 xxxxdrivi:
Zašto ovom ortodoksnom četniku dajete toliko medijskog prostora? On mrzi sve hrvatsko osim kuna
5 12:54 15. 1. 2019. 58 47

 Vinko1:
Čovjek zapjeva bečarac pa ga droti hapse, ovaj četnikuje četvrt stoljeća i za nagradu sjedi u saboru, svaki dan u medijima...Pa do kad, Hrvati moji dragi? Kaj treba čekati da opet postavlja balvane, krene sa ubijanjem Hrvata, ili ...?
4 12:54 15. 1. 2019. 50 45

At the end of October, Ivan Biondić from the so called Croatian Academic Community of Homeland and Diaspora (HAZUD) sent a lengthy e-mail to the Serb National Council, co-signed by Edo Krušlin, in which they called for the abolishment of the Serb national minority's acquired political rights in Croatia. Due to the ideas presented within and their reach in *mainstream* politics, we carry the letter in its entirety:

“According to data which the Constitutional Court received from the Croatian Ministry of science, education and sports, the Decision on the moratorium on Croatian history has formally expired, but its de facto use continued so that teachers in the “Croatian Danube area” continued to work according to ‘their own’ program which they had put together and submitted to their schools. By doing so, some still adhered to the moratorium and some taught the most recent Croatian history selectively.”

(Croatian Constitutional Court
Decision Number: U-VIIR-4640/2014, Zagreb, 12 August 2014)

CONSTITUTIONAL COURT OF THE REPUBLIC OF CROATIA
PhD. Miroslav ŠEPAROVIĆ, President
10 000 Zagreb, St. Mark square 4

To whom it may concern,

Starting from the well-known rightist principle that each nation including the CROATIAN NATION (which includes national minorities as a political subject) has the right to write history “from its own head” — following on the initiative of the Coordination of the Veterans' Associations in Zagreb (BASTION; VUKOVAR), the CROATIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS IN DIASPORA (HAZUD) is sending for the second time

THE OPEN LETTER

The crime of not doing — (no) passaran

Regarding request to call a referendum by the civil initiative “HQ for defence of Croatian Vukovar”, CONSTITUTIONAL COURT OF THE REPUBLIC OF CROATIA in its decision — among other things — confirmed the correctness of some alarming statements by the applicant.

“At the time of the peaceful reintegration of ‘Croatian Danube region’ (1996 — 1998), the Republic of Croatia agreed to a 5-year moratorium (1998 — 2003) on teaching recent Croatian history in schools in Serb language in order to contribute to the integration of the Serb national minority in Croatian society.”

However, in the same Decision, it was confirmed that along with having a parallel (separate) school system — namely by rejecting the “NATIONAL” school system, a “majority” and “minority” system was promoted — and that the GOVERNMENT did not revoke the earlier mentioned moratorium, so that this high treason has continued to this day, i.e. sixteen years later.

In concreto: “Our [Serb] children study according to Croatian curricula, but we have our own textbooks and we teach more recent history in our way, differently than in Croatian books. We have left out the part about the ‘homeland war’ because we still think that it was a civil war” (Vojislav STANIMIROVIĆ). Sapiienti sat!

As a price of the “peaceful reintegration of the Croatian Danube region” the so called Khuen model — a state within a state — was introduced [Khuen Hedervary was a Hungarian politician and the viceroy of Croatia, notorious in Croatian history for his attempts to impose Hungarian language and culture in Croatia], also known as the greater Serbian project “Serbs as the key” (NATIO SERBICA CLAVIS), authorised by Milorad PUPOVAC (1993), otherwise generously recognized as the “killer combination of politics and linguistics” (Branimir POFUČ)

In this regard — PUPOVAC, marked as a notorious “criminal at the writing desk”, is the cornerstone of a corruptive-clientelist system of PARTITOCRACY, which, as an agent of foreign and national centres of power, dramatically opposes the conclusion of national-political integration (NATIO CROATICA CLAVIS).

Related to the scandalous extension of the VOKIĆ-MORATORIUM, this is a long derogation of the CONSTITUTION OF THE REPUBLIC OF CROATIA and the Parliament's DECLARATION ON THE HOMELAND WAR (2000). This created an obvious “constitutional chaos” (Ivan PADJEN), suppressing national-state sovereignty, dramatically destabilizing Croatian nation and the society.

But as an instrument of PARTITOCRACY — disregarding the Government's obvious “crime of omission” (abolishing moratorium) — Constitutional Court expects that “for the sake of tolerance and calming tensions” constitutional Decisions related to the “equal use of Cyrillic script in Vukovar” should be respected. (Miroslav ŠEPAROVIĆ)

Moreover — in the wake of PUPOVAC's inclusive “killer combination of politics and linguistics”, the SDSS's campaign “So that we better understand each other” was launched. But, neglecting the cause and effect and order of things: “only fools cannot see that the Cyrillic script in Croatia is not a script, the same as minority rights for Serbs are not rights, but weapons against Croatian statehood” (Marko LJUBIĆ)

In this schizophrenic context media are stirring up left-right (anti) Cyrillic hysteria” which — in light of the un-lustrated Yugo-communist and amnestied Serbo-Chetnik totalitarianism — only secures mandate of the PARTYOCRACY system which brought the national and social being to the brink of the moral-social and economic-demographic collapse.

For all these reasons — beyond the PARTYTOCRACY system as a lever of the SNV-PUPOVAC's Serbo-Chetnik totalitarianism — it is Constitutional Court's ex officio duty to stand up in defence of its own PEOPLE. In other words, we need to repeat in the manner of true right-wingers: the time has come for the Croatian people (and soon as political people, the so called NATION) to be able to write history "from their own head", as opposed to from "someone else's".

All in all, as the supreme "guarantor of respect and application of our Constitution" (Jasna OMEJEC), the Constitutional Court must speedily warn the GOVERNMENT of the "crime of omission" (crimen non faciendi). Otherwise, unless they are being taken down a blind alley as regards the wounded VUKOVAR, MARK'S SQUARE (the seat of the Constitutional Court, Government and Parliament) is the right address for this civil protest. PERICULUM IN MORA!

STOP TO PARTYTOCRACY — FREEDOM TO THE CROATIAN NATION!

Ph.D. Edo KRUŠLIN
Vice president of HAZUD
Ph.D. Ivan BIONDIĆ — IVOT
HAZUD spokesperson

Basel — Zagreb, 20 October 2019

/3 Physical attacks

/3.1. Assault on pupils of the middle Technical school in Vukovar

On 16 January, a student of the Nikola Tesla middle Technical school who attends classes in Serb language was assaulted while waiting for the school bus. The student was hurt, and the young men who attacked him allegedly wore balaclavas. Nevertheless, the victim managed to recognize a student from his own school, who attends classes in the Croatian language. The attack took place exactly one day after the Vukovar mayor Ivan Penava held a press conference where he singled out students of the Technical school who attend classes in Serb language for having failed to stand up while the Croatian anthem was sounded ahead of the football match at the Vuteks stadium in Vukovar.²⁷

/3.2. Assault on HEP (Croatian Electrical Company) worker in Beli Manastir

In February, a HEP worker of the Serb nationality reported to competent bodies and the SNV an ethnically motivated verbal threat followed by a physical attack by his boss during the working hours. It was reported only by some media, and with a delay, because the victim did not wish to immediately come out in public out of fear, but had first turned to the SNV's legal service instead.

/3.3. Assault on water-polo players on the Split waterfront

At the beginning of February, ahead of the match between Mornar and Crvena Zvezda clubs, water-polo players who sported their club's insignia were attacked at the Split waterfront. One of the Crvena Zvezda players saved himself from the hooligans by jumping into sea. Three Crvena Zvezda players were sitting in a café when several young men approached them. They were apparently irritated by the players' tracksuits featuring their club insignia. The local men started shoving and hitting the players, one of whom then jumped into the sea while the other two managed to escape. The attackers fled immediately but the police managed to apprehend most of them. Water-polo players were not injured but the match was cancelled. Crvena Zvezda representatives said in a press conference it all started when the waiter in the café made a comment about their official jackets. A group of men

armed with clubs emerged from the next-door café started to hit the players, threatening to kill them. In the days following the incident, new graffiti were sprayed in various parts of Split featuring Ustasha symbols and the writing “Max's butchers”, as reported in the previous chapter. The unfortunate event, which took place in broad daylight on a busy waterfront, was witness by a mass of passive onlookers. The water-polo player was shouting that he was “not a Serb but a Montenegrin”. He was finally helped by a young woman (who helped him to climb back ashore). This was captured on a photograph which ended up in the media and became the day's top news.²⁸

/3.4. Rampage of policeman on Krk island

During the carnival in Vrbnik on the island of Krk, a policeman who was off duty at the time, caused chaos by smashing a glass against the head of his fellow citizen of Serb nationality. After that savage act, he said: “Serbs from Vrbnik, we shall come and burn down your town.”²⁹

/3.5. Attack against Serbs in a café in Karlovac

In April during a birthday party in the ‘Papas Bar’ café in Karlovac, one of the guests hit another guest on the head with a knuckle duster shouting “Serves you right, you Serbs!”.

/3.6. Assault on Radoje Petković and his death

At the end of April, Radoje Petković was assaulted. He was a member of the SDSS party and Deputy president of the Serb National Minority Council in Kastav (outside Rijeka) and also a construction entrepreneur. He was beaten by the 48-year-old I.G. in front of a café in Viškovo. Petković and I.G. first had an argument in the café and after that Petković walked to his car. The attacker caught up with him and started to beat him. He did not stop even after Petkovic lost conscience and fell to the ground. Petković spent several weeks in the Rijeka hospital and eventually succumbed to the heavy injuries.³⁰ The police arrested I.G. and the prosecutors demanded custody, which the court agreed to. The attacker was sentenced but there is no mention of the crime of hatred in the verdict.

/3.7 Attack against seasonal workers in Supetar on the island of Brač

In Supetar, on the island of Brač, seasonal workers of Serb nationality were beaten by a group of Torcida fans in early June.³¹ In the attack, a local fireman who tried to defend the victims was injured. After a police investigation, criminal charges were filed against one of the arrested (aged 22) for an attempt to cause grievous bodily harm to the 26-year-old fireman. On top of that, indictments were brought against the same 22 year old, as well as against a 19-year-old perpetrator, invoking violations of the Law on Public Order and the Law on Suppression of Discrimination. Criminal investigation confirmed that the victims had been attacked because some of them were Serbs. There were two Serbs, Croatian citizens, while the other victims were Croats. The attackers shouted: "Who is a Serb among you?", and since the victims were not responding, they started hitting and kicking them. One victim explained: "We were heading back home after work and passed by the Torcida office on Brač. They must have heard these two boys speaking, they are Serbs from Vukovar. Some 15 or 20 of them dashed towards us. They were yelling: 'Where is the Serb?'" They attacked them, threw them on the ground and started kicking them. The girl lied on her friend to cover him and they continued to hit them both. I was standing nearby and I asked: 'Is this necessary?' I got punched in the nose. If it hadn't been for the taxi driver who happened to come by, they would have killed us. He started to honk and then they scattered and ran," one of the victims told Dalmatinski portal.³² The mayor of Supetar, Ivana Marković, reacted by unequivocally condemning the act and by withholding financial assistance to the Torcida cup.³³

/3.8. Assault on Jovica from Benkovac

Jovica Ćiritović, known as one of the participants in the TV show *Love is in the country (Ljubav je na selu)*, was beaten up on 10 July in front of a café in Benkovac, and the attacker shouted verbal abuse at "his Chetnik mother".³⁴

/3.9. Assault on Serbs in Uzdolje

Probably the biggest and worst attack in 2019 happened at the end of August in the village of Uzdolje in the municipality of Biskupija near Knin, where ethnic Serbs make up the majority. A group of people were watching Crvena Zvezda football club's match on television in a café when an organized group of hooligans armed with rods stormed

in and assaulted the owner and the guests. They wore balaclavas, crashed inventory and attacked people.³⁵ This obviously organized act had elements of a terrorist attack and the leader of Croatian Serbs, Milorad Pupovac, compared it to a *squadrist* attack (attacks by first fascist units).³⁶ Police investigation established that the attackers were members of the Torcida fan club, who gained notoriety for being responsible for most incidents in 2019 — from inciting hatred against Serbs to outright physical assaults which continued throughout the year — from assaults on water-polo players on the Split waterfront, to the attacks against workers of the Serb nationality in Supetar on Brač island and the above described violent act in Uzdolje.

Many articles on news portals carried the summaries of all these cases and explicitly listed them, which helped to bring the problem to light, while this topic also made front pages of newspapers and the first minutes of news programmes for many days. Thus, for example, journalist Ana Raić Knežević from the Telegram portal wrote a text in which she listed numerous cases of attacks on Serbs in recent years.³⁷

/4 Damaging, destruction and theft of property

Under damaging, destruction and theft of property we mean serious physical attacks (e.g. vandalizing inventory, pelting with stones, arson etc.) against property owned by private persons, legal subjects of Serb provenance and property of the Serbian Orthodox Church, as well as alienation of property with the goal to send certain political message or simply show disrespect and savagery. There were several such events among which we are highlighting the following:

At Catholic Easter, houses of Serb returnees in Islam Latinski (Zadar hinterland) were pelted with stones.

The media took most interest in an event in the village of Dozluk near Orahovica (central Slavonia), where houses of both Serbs and Croatians were repeatedly set on fire.³⁸ Local inhabitants, who had been intimidated, were not inclined to give statements to the public. Although there were no further cases of arson, the local remained fearful that several decades after the war, bad things were happening that were worse than anything that had happened back then.

We should also mention the case of vandalism in the village of Rastušje near Slavonski Brod, where the inventory of the St Petka church was demolished and scattered. This case has not been investigated or resolved.

/ St Petka in the village of Rastušje near Slavonski Brod — demolished and scattered inventory

/ Desecrated monument in Polača

In the early morning hours of 19 December, in Kusionje near Pakrac (Slavonia), an unknown perpetrator destroyed the memorial plaque dedicated to Serbs who perished in the ww2. The Council of the Serb National Minority in Požeško-Slavonska county reported that the unknown perpetrator ran away after the frightened neighbour started shouting.

Conclusion

In line with the presented examples and the accompanying analysis, it can be concluded that revisionist, hateful and intolerant messages which were mostly directed against Serbs and Croatia's antifascist legacy, took place in the form of numerous physical attacks against people and property. Violence, which went beyond electronic media and social networks in 2019, complements the phenomena we encounter every day on the Internet, i.e. in the domain of the written and spoken word. Therefore, it is not wrong to conclude that the main generators of violence are numerous rightist media and social media — hence the public debates about why and how to regulate such expression in public domain. This Bulletin does not offer an answer to this question, nor does it propose legal solutions. It only states the facts which relate to the position of Serbs in Croatia, to the endangered antifascist legacy and the negation of progressive social values.

However, the key question remains — how to act politically to prevent further development and escalation of violence directed against Serbs in Croatia. This is the question which should seriously concern a great part of the public because it is no longer a matter of special rights allegedly sought by national minorities, but a matter of threat to persons and property. This of course does not exclude a critical look at the discourse which created conditions, i.e. fertile ground, for physical attacks and for policies which are becoming normal and are spilling over into the streets. As in the previous Bulletins, here we have listed a selection of examples which are representative and are in a way a part of our everyday life. They range from threatening e-mail messages to attacks against property and body. Journalist Sanja Modrić, who works for the Telegram portal, wrote clearly and succinctly about the prevailing atmosphere regarding this subject, ending her article with a rhetorical question directed at Croatia's high politics. "And how much more violence exactly do you need to recognize what this is all about?"³⁹

Events and phenomena presented in this Bulletin go against many international conventions and recommendations related to minority rights, but also to hate speech, incitement of violence, promotion of historic revisionism and denial (e.g. International Convention on Elimination of all Forms of Racial Discrimination, CoE Framework Convention on the Protection of National Minorities, European Charter for Regional or Minority Languages and The Lund Recommendations for Effective Participation of National Minorities in Public Life).

The biggest responsibility still lies with the major political stakeholders who have been “trying hard” for years to present as something normal some of the legacy of the criminal NDH and failed to take a clear and unequivocal stand against tendencies of its rehabilitation. Political protagonists who bear most responsibility are: state political leadership, especially the President of the Republic of Croatia, top clergy of the Roman Catholic Church in Croatia and national media. In this sense, graffiti, chanting at stadiums, messages on social media and the like, are only reflexes of what is slowly but surely becoming a part of the social *mainstream*. And this is the most dangerous thing because this trend began approximately in 2013 when Croatia joined the European Union, which has been extensively reported on. But the worst reflection of such tendencies are physical assaults and life-threatening actions, which have a special place in this year's Bulletin.

An important study by Dario Čepo of the Zagreb Law School explains how liberal democracy in Croatia became endangered and which actors were responsible. In his study, professor Čepo cites war veteran associations, particularly HVIDRA, as one of the “veto players”.⁴⁰ Through many examples in this and the earlier Bulletins, we can see vividly how veterans' associations operate as veto players and pressurise not only the authorities but also independent institutions and minority organisations, all in order to cater to their own interests and maintain ideological domination of national exclusivism wrapped in the rhetoric about “dignity of Croatian defenders” and the “truth about the Homeland War”. Thanks to such “veto players”, who also represent certain parallel structures and, more often than not, a “rule of the street”, some basic human and civil rights are jeopardised in Croatia. This is mostly true of the rights pertaining to Serbs, who are usually branded as the exclusive culprits for the war of the 1990s. The weakness of Croatian state institutions was frequently caused by the activity of these parallel structures.

Apart from the Ombudsman for Human Rights, it is difficult to find any other institution in the Republic of Croatia that unequivocally stands up in defence of human rights, including those of national minorities. Her institution is also the only one which systematically submits reports which are not burdened by the need to belittle or deny the negative tendencies. Unlike her, the Ministry of Internal Affairs — which did act on most cases of physical assaults discussed in this Bulletin -- should contribute much more to upholding the security of all Croatian citizens, including Serbs, who are the most threatened, because of their small numbers and war stigma but also due to lack of institutional support and the fact that members of the Serb national minority are generally poorer and older than the Croatian average.

Many media and journalists played a very positive role regarding these cases, which is commendable. Reports like this one should serve primarily as a serious alarm to the official and prevailing policy of the Republic of Croatia and its highest institutions.

Annex

Through several laws, the Republic of Croatia regulates the prohibition and punishment of discrimination, hate speech, violence and display of symbols representing regimes or ideologies which incite violence, intolerance and discrimination on any grounds. European legislation had a significant role in the process of drafting national laws. Apart from the **European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms** it is important to mention **The European Union Charter of Fundamental Rights**, which regulates the prohibition of discrimination based on nationality, sex, gender, colour of skin, ethnic or social origin, genetic traits, language, faith or belief, political or other opinions, affiliation to a national minority, property, birth, disability, age or sexual orientation.

In terms of incrimination and prohibition of hate speech, the Council of Europe has an important role, as it issued a **Recommendation on Hate Speech** in 1997. This document defines hate speech as "all forms of expression which spread, incite, promote or justify racial hatred, xenophobia, anti-Semitism or other forms of hatred based on intolerance, including intolerance expressed by aggressive nationalism and ethnocentrism, discrimination and hostility against minorities, migrants and persons of immigrant origin." It particularly emphasises that main characteristics of hate speech are intolerance and discrimination on various grounds, as a consequence of bias and stereotypes. With this, the Council of Europe condemned hate speech stressing that it can be particularly harmful if it is carried by media. In this context, the Council of Europe established the European **Commission against Racism and Intolerance**⁴¹ which to date has written numerous reports on member states and general recommendations.

The Republic of Croatia signed in 2001 a **Convention on Cybercrime**⁴² on incriminating acts of racist and xenophobic nature committed via the Internet or computer networks. Under the protocol, signatory states took an obligation to secure the processing and sanctioning of the authors of racist and xenophobic material and to harmonise legislation and introduce other necessary measures to prevent distribution or making such contents available to public via computer systems.

The Constitution of the Republic of Croatia regulates general prohibition and punishment of any incitement to war or the use of violence, as well as incitement of national, racial or religious hatred or any other form of intolerance.

Criminal Law regulates hate crime as a criminal act committed on grounds of racial affiliation, colour of skin, religious denomination, national or ethnic origin or sexual orientation of another person and stipulates that such acts will be considered as aggravating circumstances if the Law does not explicitly include graver punishment. Through the criminal act of public incitement to violence and hatred (Article 325), public incitement to violence and hatred against certain groups of people is considered a crime. Punishment is stipulated for persons who, via print media, radio, television, computer system or network, in a public gathering or in some other way, incite or make available to the public leaflets, photos and other materials which incite to violence or hatred directed against a group of people or members of a group due to their racial, religious, national or ethnic affiliation, origin colour of skin, sex, sexual orientation, gender identity, disability or any other characteristics. The same Article (paragraph 4) stipulates punishment of those who publicly approve of, deny or significantly diminish criminal act of genocide, crime of aggression, crime against humanity or war crime directed against group of people or members of a group due to their racial, religious, national or ethnic affiliation, origin or colour of skin in a way that can incite violence or hatred against such a group or members of this group.

The Law on Suppression of Discrimination is especially significant for Croatia's antidiscrimination legislation. This Law secures the protection and promotion of equality as the highest value of Croatia's constitutional order and creates conditions for the realisation of equal opportunities; it regulates protection from discrimination based on race or ethnic affiliation or colour of skin, sex, language, faith, political and other opinions, national or social origin, property status, union membership, education, social position, marital or family status, age, health status, disability, genetic heritage, gender identity, expression, or sexual orientation.

The Law on Media regulates preconditions for the implementation of the principle of freedom of the media, rights of journalists and other participants in the public dissemination of news to freedom of reporting and accessibility of public information. The law emphasises that its stipulations will be interpreted in accordance with the European Convention for Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. It explicitly forbids the use of content in the media that glorifies national, racial, religious, sexual and other inequality based on sexual orientation, as well as ideological and state bodies created on such basis and to incite national, racial, religious, sexual or other hostility or intolerance based on sexual orientation, and to incite violence and war.

The Law on Electronic Media stipulates that it is not allowed to use audio-visual media services to incite, facilitate the incitement, or spread hatred or discrimination based on race or ethnic affiliation or colour of skin, sex, language, faith, political or other opinion, national or social origin, property status, union membership, education, social status, marital or family status, age, health status, disability, genetic heritage, gender identity, expression or sexual orientation and anti-Semitism and xenophobia, ideas of fascist, nationalist, communist and other totalitarian regimes.

Particularly important is the **Law on Croatian Radio Television (HRT)** which regulates HRT's obligations as the public broadcaster. It prohibits spreading intolerance and inciting violence in the same way as it is regulated in the Law on Electronic Media. Under this Law, HRT must contribute to the suppression of discrimination on all grounds, in line with the Constitution and other regulations. It is also obliged to contribute through its content to the implementation of human rights, equality and citizens' political rights, as well as to the promotion of the rule of law and welfare state and civil society, and to encourage objective reporting and uncovering breaches of human rights of vulnerable groups.

The Law on Public Gatherings forbids participants of public gatherings and public protests to wear uniforms, parts of uniforms, clothes or other insignia which call for or incite war or use of violence, promote national, racial or religious hatred or any other form of intolerance.

The Law on Disturbance of Public Order stipulates fines or prison terms for persons who perform or reproduce songs or texts, wear or display symbols, texts and pictures and thus disrupt public order and peace.

The Law on Suppression of Disorder at Sporting Events forbids carrying and displaying banners, flags or other objects with text, image, sign or another characteristic that expresses or incites hatred or violence based on racial, national or religious affiliation or some other characteristic and singing songs or shouting messages with content that expresses or incites hatred or violence based on racial, national or religious affiliation or some other characteristic. Violations will result in fines or prison terms.

Hatred in sight. About Graffiti and Hate Speech

Over the past several decades graffiti have become a distinctive urban folklore art, but opinions about it are still divided. Some graffiti end up in galleries and make a grand entrance into the world of art, while at the same time, some people view them as a form of vandalism which indicates neglect of some parts of public space. On the one hand, graffiti represent vitality of the urban culture, and on the other, they can signify decay. The latter is discussed in the so called *theory of broken windows*, where visible signs of some illicit activity (e.g. broken window) send a message that such behaviour is not sanctioned or that no one looks after (that neighbourhood), which actually invites illicit activities. This is especially interesting in the context of graffiti because a person who paints them has to be exposed in public while performing the work, which takes some time. Graffiti indicate that it is possible to spend some time at a certain location and be able to draw or write a message. Seen from this perspective, graffiti express spite and resistance against the growing tendency of surveillance of streets with the use of video recording and general control of public space. In principle, they indicate that there is still a space which is not constantly surveyed, a space of freedom where it is possible to influence the look of the environment that we share with others.

Graffiti have yet another important function in the cities. They provide a public space and a voice to those who do not have access to other channels of communication. The value is not only in the transmitted message but also in the status of the voice that sends it out. Even the message itself gains a greater or at least different value because it is conveyed through a medium different from *mainstream* media of communication. Graffiti as a medium are also interesting for the following reason: they imply physical change in the environment. Unlike a spoken word, which is gone the moment the speaker breathes in, graffiti stay and it takes the intervention of certain people, chemicals, machinery and funding to have them removed. A person who draws graffiti appropriates not only the contents of the writing but in a way also of the physical space where something has been written.

All of the above is also valid for specific features of hate speech, when it is expressed through graffiti. It needs to be inspected in what way graffiti send out a message of hatred, how they affect public space and

the environment, and whether they should be understood as voices of those who are marginalized and cannot reach *mainstream* speech forums. Hate speech is directed at inciting hatred or contempt against a group which can be identified based on some unchangeable characteristics — such as race, nationality, ethnic affiliation, sex, gender identity, disability or some other feature. Also, hate speech includes glorification of Nazi and fascist symbols and belittling or denial of genocide. In a word, everything that we see in the graffiti presented in this bulletin.

Hate speech sends messages of hatred and fear. By the very fact that it appears on many walls around us, it indicates that someone can freely take their time in the public space and write a message on a wall or a façade. Something that can in some cases be described as a space of freedom now becomes — because of graffiti — a medium of denying freedom and sense of equality.

Hate speech in the form of graffiti sends a dual message. First to those it addresses and then to those who are the object of hatred. The message is that whoever wrote it is here, that they are not afraid of being caught while writing and that such things can be written on walls. The message is that if they gain power and get an opportunity to become socially relevant, the objects of their hatred will find out what their rightful place is. Secondly, it sends a message to those who agree with the hate speech that they are not alone, that there are more like them out there and that they can join in. “The point of all these signs — and this is the point of hate speech — is to send such messages and make them a visible and permanent feature of our social fabric”, emphasises Jeremy Waldron when explaining the effect of racist signs on walls and adds: “So that a father walking with his child does not know when he will be faced with some such sign and when the child will ask him ‘Daddy, what does this mean?’”⁴³

The very visibility and permanence, as features of graffiti, make hate speech a physical part of the society. While it is usually considered that hate speech impacts the way society we live in is heard, graffiti contribute to what society looks like. The look of a society can be very different from its formal description, or from the way it is described in laws. A society can proclaim the fight against discrimination and promote tolerance in its regulations, and even in the odd court decision, but whether this is really the case can be established only if we hear what this society sounds like and see how it behaves and how it looks. If it is “decorated” with symbols of hatred and exclusion, invitations to lynch against certain minorities, or invitations for their expulsion, then we can hardly speak about a society which accepts civil equality as its virtue.

When a society is steeped in hate speech, this destroys the feeling of equality which is not achieved only in laws that guarantee equality or regulations that ban discrimination. The aforementioned Waldron emphasizes that a guarantee of equality is maintained through daily communication, behaviour and gestures. The common good of the sense of equality is very dispersed and can be exercised only through small daily acts of thousands of citizens. Hate graffiti are corrosive precisely because they penetrate the daily life, view and movement of persons. They are a visible, public and physically palpable message that we are not equal, that some of us deserve inferior treatment, to put it mildly, because, for example, of our different ethnic origin. Therefore, the thing that should be implied and self-understood, and it is the social sense of equality, is explicitly threatened by hate speech.

Thus far I have intentionally spoken about the sense of equality and not of tolerance. The reason is that emphasising the problem of hate speech and fight against hate speech is not a fight for tolerance, although tolerance can be the ultimate goal of such a fight. As stated previously, hate speech is often directed against ethnic and national origin, race or sexual orientation. Such characteristics simply should not be considered as something to be tolerated. Tolerance sounds nice. We all want to live in a tolerant environment, but on the other hand, we don't like to be told that we are 'tolerated'. When we are told that we are tolerated, it means that someone does not agree with us, does not have a positive opinion about our behaviour, positions and beliefs; but does not think, however, that we should be forced to behave differently or change our beliefs. This is the essential characteristic of tolerance. To tolerate partly means to have a negative opinion about something, otherwise it does not make sense to say that we tolerate something. This is the reason that candidates for tolerance can be beliefs, behaviours and dress style, but certainly not origin, colour of skin or sexuality. To tolerate someone's origin sounds very problematic because it implies that we accept the attitude that there is such a thing as a wrong origin. Such an attitude goes beyond the boundaries of tolerance and therefore should not have a status of civil equality. Also, for a tolerant attitude to develop, it is necessary not to see others as a threat, i.e. there should exist at least a basic connective tissue of civil trust. It is difficult to develop tolerance if we think that others with whom we disagree would harm us in any way; if we do not trust that we will be able to resolve disputes or possible differences on the basis of civil equality.

Hate speech that we see on the walls destroys this very relationship of trust needed for tolerance and for the ability to function in political, social and worldview conflicts.

But can hate graffiti have any significance transpiring from the general theory of graffiti, such as giving voice to those marginalised and sending messages which cannot reach *mainstream* speech forums? It is probably difficult to draw general conclusions without a good comparative empiric analysis, but it seems to me that in Croatia's example it can hardly be the case. Firstly, hate graffiti which we can see in this Bulletin aim to emphasize who is the *boss* here and who should be *marginalized*. The fight against hate graffiti in this context is precisely the fight against marginalizing a minority and not the other way around. Also, are the hate graffiti truly so different from the messages that can be heard in *mainstream* speech forums? If we look at the graffiti from this Bulletin, we will notice that messages about killing and expelling Serbs are usually accompanied by Nazi and Ustasha symbols or salutes. *Mainstream* has a lot of understanding for many of these symbols and greetings. Stories about the old Croatian greeting, about how the Ustasha fought for the Croatian state, can be heard from the very top state officials, while deniers of the Jasenovac genocide appear as guests on public television or are even partly funded by the state in their activities, etc.

"Paintings on the walls are only a twisted echo of the official nationalism in post-socialism", says Mitja Velikonja and adds: "Words written in spray only return the message to those who uttered them somewhere else".⁴⁴ The language of hate graffiti is often only a more direct, crude and bare version of the *mainstream* language on steroids.

The saturation with hate graffiti shows that they are being tolerated and that damage incurred by such language is either not noticed or it is not considered to be sufficiently significant. One of the widespread explanations is that it is a doing of football fan groups (as we can see in the graffiti in this Bulletin, symbols of hatred are often connected with symbols of football supporters' groups) or groups of young people who have no idea what they are writing. Written messages and symbols have a very clear meaning and effect regardless of possible speculations about the authors' knowledge, therefore benign approach to hate speech truly means shrugging off dangerous messages that are being spread along our daily paths and horizons. Hate speech should be taken seriously. Suppressing hate speech, either by education or laws, should be exercised clearly and consistently because citizens have to understand that hate speech does not offend only the group it targets, but also all members of society, because it is directed against basic social values. Fight against hate speech is actually a fight for freedom and equality, a fight for an unobstructed sense of belonging to a political community which is evenly shared by all who live in it.

Ph.D. Nebojša Zelič, Faculty of Humanities and Social Sciences in Rijeka

References

- 1 Novosti: *SNC in its campaign "So we can better understand each other" asks for removal of stigma from the Cyrillic script* <https://www.portalnovosti.com/snv-kampanjom-da-se-bolje-razumijemo-trazi-da-se-skine-stigma-s-cirilice>
- 2 Index.hr: *Ustasha slogans appear on a Serb house in Našice* <https://www.index.hr/vijesti/clanak/na-kuci-srbina-kod-nasica-osvanuli-ustaski-natpisi/2138938.aspx>
- 3 Novosti: *Threatening graffiti turn up in Rijeka and Ervenik* <https://www.portalnovosti.com/prijeteci-grafiti-osvanuli-i-u-erveniku>
- 4 Index.hr: *Car with Belgrade plates sprayed in Split, it reads "Kill the Serb"* <https://www.index.hr/vijesti/clanak/u-splitu-isaran-auto-beogradskih-tablica-pise-ubi-srbina/2098675.aspx>
- 5 N1: *Split: Dutch citizen's car sprayed with the words "Kill the Serb"* <http://hr.ninfo.com/Vijesti/a418904/Split-Nizozemcu-na-autu-isarali-Ubi-Srbina.html>
- 6 Index.hr: *On a building in Zagreb gallows were drawn, under them it is written "Pupovac"* <https://www.index.hr/vijesti/clanak/na-zgradi-u-zagrebu-nacrtna-vjesala-ispod-njih-pise-pupovac/2137628.aspx>
- 7 Index.hr: *HDZ's politician: Rijeka does not need willows because there are very few Serbs here. Perhaps they need them in Dalmatia* <https://www.index.hr/vijesti/clanak/hdzo-vka-rijeci-ne-trebaju-vrbe-je-je-malo-srbamozda-trebaju-u-dalmaciji/2121258.aspx>
- 8 Narod.hr: *Marcel Holjevac: Burning of effigy with Pupovac's image is a genocide and what happened in Vukovar in 1991 was a satire?* <https://narod.hr/hrvatska/marcel-holjevac-paljenje-krnje-u-liku-pupovca-je-genocid-a-ono-1991-u-vukovaru-je-bila-satira>
- 9 Index.hr: *Inciting hatred on Vinkovci tv: "We need to shut Pupovac's mouth once and for all"* <https://www.index.hr/vijesti/clanak/huskanje-na-vinkovackoj-tv-pupovcu-trebazacepiti-usta-jednom-za-svagda/2106575.aspx>
- 10 Index.hr: *Croatian rightist weekly has a front page featuring Pupovac holding Croatian's head* <https://www.index.hr/vijesti/clanak/desnicarski-hrvatski-tjednik-na-naslovnici-ima-pupovca-koji-drzi-glavu-hrvata/2056824.aspx>
- 11 HKV: *Kolinda Grabar Kitarović: In my first mandate I have extracted Croatia from the region (meaning Western Balkans) and in the second one I intend to place it on the path of pride and honour which dr. Tuđman had outlined in the 1990s* <https://www.hkv.hr/hrvatski-tjednik/32409-hrvatski-tjednik-ekskluzivni-razgovor-s-predsjednicom-rh-kolindom-grabar-kitarovic.html>
- 12 Srbi.hr: *Penava speaks about greater Serbs yet again* <https://srbi.hr/ko-o-cemu-penava-o-velikosrbima/>
- 13 Novosti: *Šeparović: Decisions have to be respected including one about Cyrillic script* <https://www.portalnovosti.com/separovic-odluke-se-moraju-postovati-pa-tako-i-ona-o-cirilici>
- 14 Jutarnji list: *PUPOVAC WAS 'BURNING' for the second time: In Kaštel Stari they also organized the traditional burning of "krnje" with the image of the Serb national minority MP* <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/video-pupovac-gorio-i-drugi-put-i-u-kastelu-starom-organizirano-paljenje-krnje-s-likom-zastupnika-srpske-nacionalne-manjine/8451833/>
- 15 Tportal: *Pupovac about burning krnje with his image: These are unfortunate people and communities* <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/pupovac-o-spaljivanju-krnje-s->

njegovim-likom-rijec-je-o-nesretnim-ljudima-i-sredinama-20190304

16 sdss.hr: *Billboards torn and hate messages written on them* <https://sdss.hr/pocijepani-plakati-i-na-njima-ispisane-poruke-mrznje/>

17 Index.hr: *In Rijeka billboards destroyed on which Pupovac replied to vandals* <https://www.index.hr/vijesti/clanak/u-rijeci-unisteni-plakati-na-kojima-je-pupovac-odgovorio-vandalima/2086680.aspx>

18 24sata: *The sdss billboards were a test. Which Croatia failed miserably.* <https://www.24sata.hr/kolumne/plakati-sdss-abilisu-test-na-kojem-je-hrvatska-gadnopalapala-630520>

19 Telegram.hr: *Mayor of Rugvica, HDZ member, liked the Ustasha greeting on Facebook. He said of course that this was accidental.* <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/nacelnik-rugvice-hdz-ovac-na-facebooku-je-lajkao-ustaski-pozdrav-naravno-kaze-da-je-bilo-slucajno/>

20 Telegram.hr: *HOS members have not let us down today, they were shouting again 'For homeland ready'. They say it was for their 'NDH' (Independent state of Croatia)* <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/hos-ovcini-danas-nisu-iznevjerili-opet-su-si-malovikali-za-dom-spremni-kazu-za-svoju-ndh/>

21 Večernji list: *Incidents: high school graduates chanted 'for homeland ready' and sprayed Ustasha graffiti* <https://www.vecernji.hr/vijesti/incident-u-zagrebu-maturantivikali-za-dom-spremni-i-nosili-sporne-majice-1247131>

22 N1: *HVIDRA commented on Pupovac again, they say that he is spreading violence against Croatian people* <http://hr.n1info.com/Vijesti/a445841/HVIDRA-se-opet-oglasila-o-Pupovcu-kazu-da-sije-mrznju-premahrvatskom-narodu.html>

23 Novosti: *Penava threw on the floor the Vukovar Statute in Cyrillic and threaten Serbs* <https://www.portalnovosti.com/penava-na-pod-bacio-vukovarski-statut-na-cirilici-i-zaprijetio-srbima>

24 Jutarnji list: *KOLINDA GRABAR-KITAROVIĆ ON TWITTER 'This is the only right decision'* <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/kolinda-grabar-kitarovic-na-twitteru-ovo-je-jedina-prava-odluka/9562328/>

25 Novi list: *Keleminec arrived in front of the snv with the banner "Bloody Srb", he seeks bannig of the Uprising Day celebration* <http://novilist.hr/Vijesti/Hrvatska/Keleminec-dosao-pred-snv-om-s-natpisom-Krvavi-Srb-Trazi-zabranu-obiljezavanja-dana-ustanka>

26 Index.hr: *Ivan Đakić commented a photograph of Ustasha and the dead Serb on his FB profile* <https://www.index.hr/vijesti/clanak/ivan-djadic-komentirao-sliku-ustase-i-mrtvog-srbina-na-svom-fejsu/2054967.aspx>

27 Srbi.hr: *Student from the Serb section in the Technical school in Vukovar attacked* <https://srbi.hr/napadnut-ucenik-srpskesmene-tehnicke-skole-u-vukovaru/>

28 Slobodna Dalmacija: *'I am Montenegrin, not Serb', the assaulted water-polo player yelled from the sea: Attackers called him Chetnik* <https://slobodnadalmacija.hr/vijesti/hrvatska/39-ja-sam-crnogorac-nisam-srbin-39-vikao-je-napadnutivaterpolist-iz-mora-napadaci-ga-nazivalicetnikom-588350>

29 Novi list: *'Vrbnik Serbs, we shall come and burn your town': Police made a statement about brutality of their employee* <http://www.novilist.hr/Vijesti/Crna-kronika/Vrbnicki-Srbi-doci-cemo-i-zapaliti-vam-grad-O-brutalnosti-svog-sluzbenika-oglasila-se-policija>

30 Novosti: *Beaten Radoje Petković died* <https://www.portalnovosti.com/preminuo-premlaceni-radoje-petkovic>

31 24sata: *Violent persons assaulted four seasonal workers: They were shouting "Who is a Serb?"* <https://www.24sata.hr/news/uzas-na-supetru-nasilnici-su-pretukli-cetirisezonska-radnika-633783>

32 Dalmatinski portal: *SEASONAL WORKERS GOT THE WORST OF IT: Serbs from Vukovar attacked in Supetar* <https://dalmatinski>

portal.hr/vijesti/napadnutno-pet-mladih-osoba-u-supetru--uhicena-dva-mladica-osumnjicena-za-napad/46749

33 N1: *Mayor of Supetar withholds donation to "Torcida cup" for attacking seasonal workers* <http://hr.n1info.com/Vijesti/a409629/Gradonacelnica-Supetra-zbog-napada-na-sezonice-povlaci-donaciju-Torcida-kupu.html>

34 Index.hr: *Jovica from 'Love is in the country' beaten* <https://www.index.hr/magazin/clanak/preucen-jovica-iz-ljubav-je-na-selu/2100383.aspx?fbclid=IwARoaT5zky4KzICcosCGdraJvshpNR33YZosfc-tR9By1vdHg7DwSfhnY>

35 HRT news: *Cafe owner: They stormed in, wearing balaclavas, armed with rods, planks and laths, started to smash and beat* <https://vijesti.hrt.hr/536513/incident-kod-knina-maskirani-napadaci-upali-u-kaficu-pretukli-goste-koji-su-gledali-utakmicu-crvene-zvezde>

36 Index.hr: *Pupovac for Index about the attack: "15 people wearing balaclavas do not barge in a village by chance"* <https://www.index.hr/vijesti/clanak/pupovac-za-index-o-napadu-15-ljudi-s-fantomkama-ne-upada-slucajno-u-selo/2110459.aspx>

37 Telegram.hr: *Serbs in Croatia are beaten, pelted with stones, sworn at. We have read verdicts, some are particularly sickening* <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/srbe-u-hrvatskoj-mlate-gadaju-kamenjem-psuju-citali-smo-presude-neke-su-nevjerojatno-mucne/>

38 24 sata: *'We are frightened! Someone is coming to our village at night and setting fire to our houses...'* <https://www.24sata.hr/news/strah-nas-je-netko-nam-nocu-dolazi-u-selo-i-pali-nase-kuce-630630>

39 Telegram.hr: *How much more violence against Serbs does it take for the Prime Minister to recognize the problem?* <https://www.telegram.hr/price/koliko-je-jos-nasilja-protiv-srba-potrebno-da-bi-premijer-prepoznao-problem/>

40 N1: *"Church and war veterans' organisations destabilize government when the HDZ is in opposition"* <http://hr.n1info.com/Vijesti/a477553/Crkva-i-veteranske-organizacije-kada-je-hdz-u-oporbi-destabiliziraju-vlast.html>

41 www.coe.int/ecri

42 <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/185.htm>

43 Jeremy Waldron, *The harm in Hate Speech* (Harvard University Press, 2012), p. 3

44 Mitja Velikonja, *Post-Socialist Political Graffiti in the Balkans and Central Europe* (London: Routledge, 2020), p. 109

